

NACRT

PRIJEDLOGA ZAKONA O ZAŠTITI OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

USTAVNA OSNOVA ZA DONOŠENJE ZAKONA

Ustavna osnova za donošenje ovoga Zakona sadržana je u odredbi članka 2. stavka 4. podstavka 1. Ustava Republike Hrvatske („Narodne novine“ 85/2010 – pročišćeni tekst i „Narodne novine“ 5/2014).

II. OCJENA STANJA I OSNOVNA PITANJA KOJA SE TREBAJU UREDITI ZAKONOM TE POSLJEDICE KOJE ĆE DONOŠENJEM ZAKONA PROISTEĆI

Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (u daljnjem tekstu: ZZODS) donesen je 1997. („Narodne novine“, broj 111/97), a izmjene koje su uslijedile („Narodne novine“, broj 27/98, 128/99 i 79/02) kretale su se od ispravka pogrešaka u odnosu na izvorni tekst ZZODS, preciziranja pojedinih odredbi sukladno potrebama prakse do značajnih izmjena koje su izvršene 2002. u odnosu na Glavu VII. ZZODS koja normira postupak prisilnog smještaja prema neubrojivim osobama i osuđennicima. Naime, odredbe Glave VII. tada je bilo potrebno uskladiti sa odredbama Glave XXVIII. Konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku koje propisuju postupak prema okrivljenicima s duševnim smetnjama.

Sadašnja potreba za donošenjem novog Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama proizašla je prije svega iz potrebe njegovog usklađivanja sa međunarodnim dokumentima i to: Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Konvencijom o zaštiti ljudskih prava i dostojanstva ljudskog bića u pogledu primjene biologije i medicine, UN-ovom Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom, praksom Europskog suda za ljudska prava i drugim međunarodnim dokumentima. Nadalje, bilo je potrebno usklađivanje sa Zakonom o kaznenom postupku. Zbog brojnih izmjena koje su učinjene već u Glavi I. (Opće odredbe) i Glavi II. (Temeljna načela) važećeg ZZODS, a koje imaju za cilj jačanje prava i bolju zaštitu osoba s duševnim smetnjama i usklađene su s potrebama zakonodavstva i prakse, pristupilo se izradi novog Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, a ne izmjenama i dopunama važećeg Zakona.

Za potrebe izrade Nacrta prijedloga ZZODS, u cilju stjecanja uvida u podatke o broju hospitalizacija pribavljeni su podaci od Županijskih sudova u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zagrebu te od Ministarstva zdravlja. Prema podacima sudova proizlazi da je u trogodišnjem razdoblju (2010.-2012.) bilo ukupno 1.003 predmeta prisilne hospitalizacije punoljetnih osoba, dok nije bilo predmeta prisilne hospitalizacije djece. Nadalje, prema podacima Ministarstva zdravlja na dan 20. svibnja 2013. u psihijatrijskim ustanovama i odjelima u Republici Hrvatskoj smješteno je 3.228 osoba dobrovoljno, 720 uz zamjenski pristanak (zakonskog zastupnika ili skrbnika) te 410 prema odluci suda.

Predlagatelj je u izradi prijedloga ZZODS osobitu pažnju posvetio potrebama iz prakse. To se, prije svega, odnosi na mogućnost psihijatrijskog liječenja neubrojive osobe na slobodi (Glava VII.), mogućnost davanja izjave za slučaj buduće nesposobnosti za davanje pristanka (obvezujuća izjava, Glava IX.), unaprjeđenje odredbi koje propisuju dobrovoljni smještaj. Posebna pažnja usmjerena je i unaprjeđenju teksta Zakona u smjeru pojačane zaštite djece s duševnim smetnjama.

U prijedlogu zakonskog teksta poboljšana je **Glava II. – Temeljna načela**. Novine se primarno odnose na usklađivanje sa međunarodnim obavezama koje je preuzela Republika

Hrvatska i to člankom 12. Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturalnim pravima (pravo na standard zdravlja), člancima 3. i 5. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (pravo na zaštitu od nečovječnog i degradirajućeg postupanja te pravo na slobodu), člancima 12. i 19. UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (pravo na poslovnu sposobnost i pravo na život u zajednici), člankom 12. Konvencije o pravima djeteta (uvažavanje mišljenja djeteta). U dijelu koji se odnosi na postavljanje dijagnoze, temeljna načela ispunjavaju i generalnu mjeru u izvršenju presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu *X i Y protiv Hrvatske* (2011.). Temeljna načela u potpunosti su usklađena i s Načelima zaštite osoba s mentalnim oboljenjima i unapređenja zaštite mentalnog zdravlja (UN, 1991.) i Preporukom Vijeća Europe br. Rec (10) 2004 koja se odnosi na zaštitu ljudskih prava i dostojanstva osoba s duševnim smetnjama.

Nadalje, doradena je i proširena **Glava III.** kojom su propisana **prava osoba s duševnim smetnjama** za vrijeme kad su smještene u psihijatrijskoj ustanovi. U skladu sa recentnim izmjenama u izbornom zakonodavstvu te članak 29. a) UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom dodano je i korištenje aktivnog biračkog prava za vrijeme boravka u psihijatrijskoj ustanovi.

Poboljšana je i **Glava IV.** koja regulira **posebne medicinske postupke i biomedicinska istraživanja**, koji obuhvaćaju elektrokonvulzivno liječenje, psihokirurgiju i kastraciju. Psihokirurgija i kastracija su zabranjene. Uvjeti za određivanje elektrokonvulzivnog liječenja i provođenje biomedicinskih istraživanja su prošireni. Za posebne medicinske postupke propisane ovom Glavom nije moguć pristanak zakonskog zastupnika što je u skladu sa člankom 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Prijedlogom zakona poboljšana je i nomotehnički doradena **Glava V.** kojom se regulira **zaštita tajnosti podataka i medicinska dokumentacija.**

S obzirom na navedenu potrebu usklađivanja ZZODS sa međunarodnim dokumentima te praksom Europskog suda za ljudska prava, nova koncepcija ZZODS uvodi, pored dobrovoljnog smještaja i prisilnog smještaja, kao novinu treću kategoriju - **smještaj bez pristanka.** Navedeno je u skladu sa presudama Europskog suda za ljudska prava u predmetima *H.L. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (2004.), *Shtukaturov protiv Rusije* (2008.), *S. protiv Bugarske* (2012.) i *S. protiv Češke Republike* (2012.) i po uzoru na komparativna rješenja. Smještaj bez pristanka odnosi se na osobe s duševnim smetnjama za koje je pristanak dala osoba od povjerenja ili zakonski zastupnik (zamjenski pristanak). Ovim rješenjem omogućeno je usklađivanje sa međunarodnim standardima.

U dijelu koji se odnosi na **prisilni smještaj** poboljšane su odredbe koje se tiču postupanja policijskih službenika. Važeći tekst zakona propisuje trajanje prijema do 72 sata; to je vrijeme u kojem nema sudske zaštite za primljenu osobu sve do odluke psihijatra o prisilnom zadržavanju. Predloženim zakonskim tekstom, u skladu sa člankom 5. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, to se vrijeme skraćuje na vrijeme do 48 sati kao dodatni oblik zaštite prava na slobodu osoba s duševnim smetnjama.

Predloženim zakonskim tekstom poboljšana je izričaj **procesnih odredaba.** Prije svega propisana je **specijalizacija sudaca** koji u županijskim sudovima odlučuju u postupcima prisilnog smještaja u psihijatrijsku ustanovu (članak 34.), a novina je i proširenje ovlasti županijskih sudova na način da nisu isključivo vezani mišljenjem vještaka psihijatra već mogu utvrđivati sve činjenice i izvoditi dokaze od važnosti za donošenje sudske odluke

neovisno o prijedlozima stranaka. Navedenim se ispunjava jedna od generalnih mjera u izvršenju presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu *X i Y protiv Hrvatske* (2011.). Kao novina propisana je i odredba prema kojoj osobe lišene poslovne sposobnosti ili djelomično lišene poslovne sposobnosti mogu u cilju zaštite svojih prava i interesa poduzimati radnje u postupku sukladno njihovoj sposobnosti shvaćanja značenja poduzetih radnji i pravnih posljedica, a što je u skladu s člankom 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Nadalje, iako važeći zakon propisuje mogućnost prisustvovanja osobe s duševnim smetnjama raspravi koja se može održati u psihijatrijskoj ustanovi, praksa je pokazala da su se rasprave održavale u prostoru suda i u pravilu u odsutnosti osobe s duševnim smetnjama o čijem smještaju se odlučivalo. Ovim Prijedlogom, poboljšane su odredbe koje se odnose na sudjelovanja osoba s duševnim smetnjama u postupku na način da je obligatorno propisano prisustvovanje osobe s duševnim smetnjama raspravi koja se prema Prijedlogu mora održati u psihijatrijskoj ustanovi, a samo iznimno na sudu. Tako se osigurava pravo osobe s duševnim smetnjama da sudjeluje u postupku koji se na nju odnosi u skladu sa pravnim stajalištem Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Shtukaturov protiv Rusije* (2008.), a osiguranjem prisutnosti osobe s duševnim smetnjama na glavnoj raspravi ispunjava se i jedna od generalnih mjera u predmetu *X i Y protiv Hrvatske* (2011.). Praksa je također pokazala manjkavosti u postupcima vještačenja, posebice u manjim sredinama gdje su vještaci u pravilu i zaposlenici psihijatrijskih ustanova i odlučivali su o prisilnom zadržavanju osobe. Prijedlogom zakona uvodi se mogućnost da sud može, a na prijedlog prisilno zadržane osobe ili njezinog odvjetnika mora pribaviti pisani nalaz i mišljenje jednog od vještaka psihijatra koji nije zaposlen u psihijatrijskoj ustanovi u kojoj se nalazi zadržana osoba. Ovime su ujedno ispunjene obveze koje proizlaze iz članaka 5. i 6. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, koje se tiču prava na zaštitu od proizvoljnog odlučivanja po pitanju slobode kretanja te prava na kvalitetno vještačenje u sudskom postupku.

U odnosu na odredbe **Glave VII. (Neubrojive osobe u kaznenom postupku)** uvedena je kao novina **psihijatrijsko liječenje neubrojive osobe na slobodi**. Ovo liječenje određuje sud u kaznenom postupku kada su ispunjeni kriteriji za prisilni smještaj neubrojive osobe (postojanje teže duševne smetnje i vjerojatnost ponovnog počinjenja težeg kaznenog djela) ali je za otklanjanje opasnosti od ponovnog počinjenja težeg kaznenog djela dostatno liječenje neubrojive osobe na slobodi. Obvezno psihijatrijsko liječenje na slobodi bilo je propisano i u članku 59. Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske („Narodne novine“ broj 53/91) kao sigurnosna mjera, a sada se ponovno uvodi zbog važnosti rehabilitacije i resocijalizacije osoba koje su ostvarile protupravnu radnju u neubrojivom stanju a za otklanjanje opasnosti dostatno je liječenje na slobodi kao i zbog tendencije deinstitutionalizacije ustanova a koja se provodi u cilju poboljšanja kvalitete usluga i kvalitete života osoba s duševnim smetnjama. Ovo liječenje određuje se prvi puta u trajanju od šest mjeseci s mogućnošću produljenja. Prijedlogom zakona razrađeno je i postupanje tijela (psihijatrijska ustanova i sud). U slučaju da neubrojiva osoba bez opravdanog razloga ne započne liječenje na slobodi nadležni sud donijeti će rješenja o određivanju prisilnog smještaja neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu u trajanju od 30 dana. Po proteku tog roka nastaviti će se psihijatrijsko liječenje neubrojive osobe na slobodi osim ako na prijedlog psihijatrijske ustanove sud ne donese rješenje o produženju prisilnog smještaja. U slučaju da je unatoč liječenju došlo do pogoršanja zdravstvenog stanja neubrojive osobe sud će pokrenuti postupak za prisilni smještaj neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu po odredbama za civilni smještaj. Odredbe ove Glave propisuju i postupak određivanja, provođenja i produljenja prisilnog smještaja te otpust, a kao **novina uvedena je i mogućnost**

zamjene prisilnog smještaja psihijatrijskim liječenjem na slobodi ali tek nakon proteka roka od šest mjeseci na koji je po prvi puta bio određen prisilni smještaj neubrojive osobe od strane suda u kaznenom postupku.

U Glavi VIII. propisuju se **mjere prisile**. Odredbe ove Glave također su poboljšane u predloženom zakonskom tekstu. U odnosu na važeći Zakon zamijenjena je formulacija „fizičke sile“ formulacijom „mjera prisile“, s obzirom da se takve mjere mogu provoditi i bez primjene fizičke sile. Novina je ograničenje primjene mjera prisile samo na opasnosti koje proizlaze iz ponašanja osoba s duševnim smetnjama kojima se ugrožava zdravlje ili život njih samih ili drugih osoba, dok je izostavljena mogućnost primjene tih mjera u slučaju oštećenja ili uništenja imovine. Propisano je načelo proporcionalnosti vezano uz vrijeme trajanja mjera prisile, a također se navodi i potreba za primjenom mjera de eskalacije (neprisilne mjere). Propisane novine u skladu su sa člankom 3. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te pravnim stajalištima Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Bureš protiv Češke Republike* (2012.). U odnosu na važeći Zakon, prijedlogom je propisana obveza ministra nadležnog za zdravlje da posebnim propisom propiše mjere prisile i neprisilne mjere, što će dovesti do standardizacije primjene tih mjera u psihijatrijskim ustanovama. Nadalje, prijedlogom je poboljšana zaštita osoba s duševnim smetnjama na način da i onda kada o mjeri prisile odlučuje drugi zdravstveni radnik, o daljnjoj primjeni mora odlučiti liječnik psihijatar tek nakon što je pregledao osobu s duševnim smetnjama, što je u skladu sa člancima 3. i 5. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Kao novina, propisana je i obveza psihijatrijske ustanove da o primjeni mjera prisile izvijesti Povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama, kako bi se osiguralo praćenje prevalencije primjene tih mjera. I u konačnici, propisana je dodatna zaštita kada prema osobi s duševnim smetnjama postupaju policijski službenici. Također je kao novina propisano da ustanove socijalne skrbi u kojima su smještene osobe s duševnim smetnjama mogu primjenjivati mjere prisile pod uvjetima propisanim ovim Zakonom i samo ako imaju zaposlenog psihijatra.

Sukladno članku 12. UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, po uzoru na komparativna rješenja, predlaže se uvođenje mogućnosti da svaka osoba unaprijed, u očekivanju pogoršanja zdravlja, odredi osobu od povjerenja koja će za nju donositi odluke o liječenju u trenutku kada ona sama ne bude mogla donositi takve odluke – **obvezujuća izjava**. Obvezujuća izjava ima prednost pred odlukama zakonskog zastupnika. U slučaju da su odluke osobe od povjerenje štetne za osobu s duševnim smetnjama predviđeni su i mehanizmi sudske zaštite.

U Prijedlogu Zakona promijenjen je naziv **Državnog povjerenstva za zaštitu osoba s duševnim smetnjama** u Povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama te je propisana njegova nadležnost time da Povjerenstvo nema inspekcijske ovlasti budući da iste obavlja Sektor za inspekcijske poslove Ministarstva zdravlja. Predlagatelj je pritom vodio računa o postojećim nadležnostima pučkog pravobranitelja koje proizlaze iz Zakona o Nacionalnom preventivnom mehanizmu za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja („Narodne novine“ broj 18/11), a kako bi se izbjeglo nepotrebno preklapanje. **Novina je da se Povjerenstvo osniva pri Ministarstvu pravosuđa**, a ne kako je u važećem zakonu propisano pri ministarstvu nadležnom za zdravlje. Razlog za to je poštivanje odredbi Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, koja je u cijelosti napustila medicinski pristup koji objektivizira položaj osoba s invaliditetom i zamijenila ga zaštitom njihovih prava. Ovime se ujedno omogućava i pojačano integriranje osoba s

duševnim smetnjama u život zajednice. Na ovaj način Republika Hrvatska pokazala je da vodi računa o promjeni paradigme u pristupu prema osobama s duševni smetnjama.

Usklađivanjem odredbi Prijedloga Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama sa međunarodnim dokumentima, Zakonom o kaznenom postupku i potrebama prakse omogućit će se jačanje prava i bolja zaštita osoba s duševnim smetnjama.

III. OCJENA I IZVORI POTREBNIH SREDSTAVA ZA PROVOĐENJE ZAKONA

Za provedbu Nacrta prijedloga Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama u okviru Ministarstva pravosuđa potrebno je osigurati cca 50.000 kn u idućim godinama. Sredstva će biti osigurana na aktivnosti A 629000 Administracija i upravljanje ministarstva na kontu 3291 Naknade za rad predstavničkih i izvršnih tijela, povjerenstava i slično. Prema važećem Zakonu Državno povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama djeluje pri Ministarstvu zdravlja. Prema Nacrtu prijedloga Zakona, pri Ministarstvu pravosuđa osnovat će se Povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama sukladno odredbama ovog Zakona. Ministarstvo zdravlja je sukladno članku 10. stavku 3. važećeg Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama u Državnom proračunu za 2013. godinu na razdjelu 096, Glava 05, na aktivnosti A618211 - Liječenja po posebnim propisima-psihijatrijske bolnice osiguralo ukupno 22. 860. 000 kuna (grupa rashoda 321 - naknade troškova zaposlenima 20.000 kuna, grupa rashoda 329 - ostali nespomenuti rashodi poslovanja 40.000 kuna i grupa rashoda 372 - ostale naknade građanima i kućanstvima iz proračuna 22.800.000 kuna) i u prijedlogu Državnog proračuna za razdoblje 2014.-2016. godine planiralo iznos od po 22.840.000 kuna (grupa rashoda 329 - ostali nespomenuti rashodi poslovanja 40.000 kuna i grupa rashoda 372 - ostale naknade građanima i kućanstvima iz proračuna 22.800.000 kuna). Navedena sredstva su planirana za troškove smještaja osoba s duševnim smetnjama koje su u neubrojivom stanju počinile obilježja kaznenog djela te su odlukom nadležnog suda upućene na prisilno liječenje u psihijatrijsku ustanovu.

ZAKON O ZAŠTITI OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

Glava I.

OPĆE ODREDBE

Članak 1.

Ovim se Zakonom propisuju temeljna načela, zaštita prava te uvjeti za primjenu mjera i postupanje prema osobama s duševnim smetnjama.

Članak 2.

Zaštita osoba s duševnim smetnjama ostvaruje se:

1. poštovanjem i zaštitom njihovih prava te unapređivanjem njihovoga zdravlja,
2. primjenom odgovarajućega medicinskog postupka prema njima,
3. njihovim uključivanjem u redovite obrazovne programe ili u posebne programe namijenjene osobama s duševnim smetnjama,
4. njihovim uključivanjem u obiteljsku, radnu i društvenu sredinu,
5. poticanjem rada udruga kojima je cilj ostvarivanje prava i interesa tih osoba,
6. izobrazbom osoba koje se bave zaštitom prava i unapređivanjem zdravlja osoba s duševnim smetnjama.

Članak 3.

(1) Značenje izraza u ovom Zakonu:

1. *Dijete* je osoba koja nije navršila osamnaest godina života i koja nije stekla poslovnu sposobnost.
2. *Dobrovoljni smještaj* je smještaj osobe s duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu uz njezin pisani pristanak.
3. *Duševna smetnja* je poremećaj prema važećim međunarodno priznatim klasifikacijama mentalnih poremećaja.
4. *Medicinski postupak* je prijem, zadržavanje i smještaj u psihijatrijsku ustanovu te dijagnostički postupak i liječenje osobe s duševnim smetnjama.
5. *Nadležan sud* je županijski sud na čijem se području nalazi sjedište odgovarajuće psihijatrijske ustanove u kojoj je osoba s duševnim smetnjama zadržana ili smještena.

6. *Neubrojiva osoba* je osoba za koju je u kaznenom postupku utvrđeno da je u stanju neubrojivosti počinila protupravno djelo.

7. *Odgovarajuća psihijatrijska ustanova* je psihijatrijska ustanova koja ima uvjete za primjenu medicinskog postupka i koja se nalazi ili je najbliža prebivalištu, a ako ga nema boravištu ili mjestu gdje je zatečena osoba s duševnim smetnjama.

8. *Odjelni liječnik* je psihijatar koji neposredno liječi osobu s duševnim smetnjama u psihijatrijskoj ustanovi.

9. *Osoba od povjerenja* je osoba ovlaštena za davanje ili uskratu pristanka na određene medicinske postupke umjesto osobe koja ju je na to ovlastila obvezujućom izjavom.

10. *Prijem* u psihijatrijsku ustanovu je postupak od dolaska ili dovođenja osobe u tu ustanovu radi pregleda ili liječenja do donošenja odluke o njezinom otpuštanju iz psihijatrijske ustanove ili dobrovoljnom smještaju, smještaju bez pristanka ili prisilnom zadržavanju u psihijatrijskoj ustanovi.

11. *Prisilni smještaj* je smještaj osobe s težim duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu na temelju odluke suda.

12. *Prisilno zadržavanje* je zadržavanje osobe s težim duševnim smetnjama u psihijatrijskoj ustanovi od trenutka donošenja odluke psihijatra o prisilnom zadržavanju te osobe do odluke suda o njezinom otpustu ili prisilnom smještaju.

13. *Pristanak* je slobodno dana suglasnost osobe s duševnim smetnjama za primjenu određenoga medicinskog postupka, koja se zasniva na odgovarajućem poznavanju svrhe, prirode, posljedica, koristi i rizika toga medicinskog postupka i drugih mogućnosti liječenja. Osoba s duševnim smetnjama sposobna je za davanje pristanka ako može razumjeti informaciju koja je važna za davanje pristanka, upamtiti tu informaciju i koristiti ju u postupku davanja pristanka.

14. *Psihijatar* je doktor medicine specijalist iz područja psihijatrije ili neuropsihijatrije.

15. *Psihijatrijska ustanova* je zdravstvena ustanova ili njezina jedinica za obavljanje specijalističko-konzilijarnog i bolničkog liječenja iz područja psihijatrije ustrojena prema posebnom zakonu.

16. *Smještaj bez pristanka* je smještaj u psihijatrijsku ustanovu osobe s težim duševnim smetnjama koja nije sposobna dati pristanak, pa pisani pristanak umjesto nje daje osoba od povjerenja ili zakonski zastupnik.

17. *Teža duševna smetnja* je duševna smetnja iz točke 3. ovoga članka koja po svojoj naravi ili intenzitetu ograničava ili otežava psihičke funkcije osobe u mjeri da joj je neophodna psihijatrijska pomoć.

18. *Voditelj odjela* je osoba koja rukovodi odjelom psihijatrijske ustanove kao i osoba koja ga zamjenjuje.

19. *Zakonski zastupnik* za dijete je roditelj ili skrbnik, a za punoljetnu osobu koja je lišena poslovne sposobnosti skrbnik.

(2) Izrazi koji se koriste u ovom Zakonu, a imaju rodno značenje koriste se neutralno i odnose se jednako na muški i ženski spol.

Članak 4.

Odredbe ovoga Zakona na odgovarajući način primijenit će se i na osobe s duševnim smetnjama koje se nalaze na izdržavanju kazne zatvora.

Članak 5.

Sredstva za troškove prisilnog smještaja u psihijatrijskoj ustanovi nebrojivih osoba osiguravaju se u državnom proračunu.

Glava II.

TEMELJNA NAČELA

Članak 6.

(1) Osoba s duševnim smetnjama ima pravo na zaštitu i unapređivanje svoga zdravlja.

(2) Osoba s duševnim smetnjama smještena u psihijatrijsku ustanovu ima pravo na jednake uvjete i standarde liječenja kao i osobe smještene u druge zdravstvene ustanove.

(3) Slobode i prava osobe s duševnim smetnjama mogu se ograničiti pod uvjetima i u postupku propisanim zakonom i u mjeri u kojoj je to nužno radi njezine zaštite ili zaštite drugih osoba.

Članak 7.

(1) Dostojanstvo osobe s duševnim smetnjama mora se štiti i poštovati u svim okolnostima.

(2) Osoba s duševnim smetnjama ima pravo na zaštitu od bilo kakvog oblika iskorištavanja, zlostavljanja te nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja.

(3) Radna terapija osobe s duševnim smetnjama mora biti dobrovoljna i određena programom liječenja i ne smije obuhvaćati radne zadatke zdravstvenog osoblja.

Članak 8.

(1) Psihijatrijska dijagnoza mora se temeljiti na važećim međunarodno priznatim klasifikacijama mentalnih poremećaja.

(2) Neprilagođenost društvenim normama ne smije sama po sebi biti razlogom za postavljanje psihijatrijske dijagnoze.

(3) Psihijatrijska dijagnoza ne smije se temeljiti samo na saznanjima iz prijašnjega medicinskog postupka.

Članak 9.

(1) Medicinski postupak mora se primjenjivati u najboljem interesu osobe s duševnim smetnjama i na način koji u najmanjoj mjeri ograničava njezina prava.

(2) Dobrovoljnom prihvaćanju suradnje u medicinskom postupku kao i uvažavanju želja i potreba osobe s duševnim smetnjama mora se dati prednost pred prisilnim mjerama.

Članak 10.

(1) U primjeni medicinskog postupka prema djeci s duševnim smetnjama uvažit će se njihovo mišljenje sukladno dobi i zrelosti.

(2) Kada je dijete s duševnim smetnjama potrebno liječiti u psihijatrijskoj ustanovi smjestit će se i liječiti odvojeno od punoljetnih osoba.

(3) Ministar nadležan za zdravlje odlukom će propisati listu psihijatrijskih ustanova koje ispunjavaju uvjete za smještaj i liječenje djece odvojeno od punoljetnih osoba.

Članak 11.

O zdravstvenom stanju osobe s duševnim smetnjama i medicinskim postupcima koji se prema njoj primjenjuju mora se redovito voditi potpuna i precizna medicinska dokumentacija.

Članak 12.

(1) Osoba s duševnim smetnjama može se podvrgnuti medicinskom postupku samo uz njezin pisani pristanak kojeg može opozvati u bilo kojem trenutku.

(2) Prije davanja pristanka mora se utvrditi sposobnost osobe s duševnim smetnjama za davanje pristanka.

(3) Lišenje poslovne sposobnosti ne znači nesposobnost za davanje pristanka pa se, prije primjene medicinskog postupka, sposobnost za davanje pristanka mora utvrđivati i kod osobe lišene poslovne sposobnosti.

(4) Utvrđivanje sposobnosti za davanje pristanka i traženje pristanka nije obvezno u osobito hitnim slučajevima ozbiljne i izravne ugroženosti života ili zdravlja osobe s duševnim smetnjama. Medicinski postupak bez pristanka može se primjenjivati samo dok traje ta ugroženost.

(5) Iznimno od stavka 1. ovoga članka osoba s duševnim smetnjama može se bez njezinog pristanka podvrgnuti medicinskom postupku samo pod uvjetima i po postupku propisanom ovim Zakonom.

Članak 13.

(1) Svako prisilno zadržavanje u psihijatrijskoj ustanovi podliježe sudskom nadzoru prema postupku propisanom ovim Zakonom.

(2) Postupci po odredbama ovoga Zakona su hitni.

Glava III.

PRAVA OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

Članak 14.

(1) Osoba s duševnim smetnjama ima pravo:

1. biti upoznata u vrijeme prijema, a kasnije na svoj zahtjev, sa svojim pravima te poučena o tome kako ih može ostvariti,

2. biti upoznata s razlozima i ciljevima njezinog smještaja u psihijatrijsku ustanovu te sa svrhom, prirodom, posljedicama, koristima i rizicima provedbe predloženoga medicinskog postupka,

3. biti smještena i liječena u najbližoj odgovarajućoj psihijatrijskoj ustanovi,

4. biti upoznata s podacima o svom zdravstvenom stanju i dobiti na uvid svoju medicinsku dokumentaciju,

5. sudjelovati u planiranju i provođenju svojeg liječenja, rehabilitacije i resocijalizacije,

6. obrazovati se i radno osposobiti prema općem ili posebnom programu,

7. na odgovarajuću novčanu naknadu za rad na radno-terapijskim poslovima od kojih ustanova u kojoj se nalazi ostvaruje prihod,

8. podnositi pritužbe izravno čelniku ustanove ili odjela i na njih dobiti usmene odgovore odmah, a pisane na njezin pisani zahtjev najkasnije u roku od osam dana,

9. podnositi prijave, prijedloge, pritužbe, prigovore, žalbe i druge pravne lijekove nadležnim pravosudnim i drugim državnim tijelima,

10. po svom izboru i o svom trošku nasamo se savjetovati s liječnikom ili odvjetnikom,

11. družiti se s drugim osobama u ustanovi i primati posjete,

12. o svom trošku slati i primati, bez nadzora i ograničenja, poštu, pakete i tiskovine, telefonirati, te koristiti elektroničku tehnologiju i komunikaciju,

13. pratiti radijske i televizijske programe,

14. posjedovati predmete za osobnu uporabu,

15. sudjelovati po svom izboru u vjerskim i kulturnim aktivnostima u okviru mogućnosti ustanove,

16. predlagati premještaj u drugu psihijatrijsku ustanovu,

17. na osiguranu podršku za život u zajednici,

18. glasovati u skladu s posebnim zakonom,

19. ostvarivati i sva druga prava prema ovom Zakonu i posebnim propisima.

(2) Bilješka o upoznavanju osobe s duševnim smetnjama o njezinim pravima iz stavka 1. točke 1. i 2. ovoga članka mora se unijeti u medicinsku dokumentaciju.

(3) Prava iz stavka 1. točke 1., 2., 4., 5., 8. i 16. ovoga članka može ostvarivati i osoba od povjerenja, a prava iz stavka 1. točke 1., 2., 4., 5., 8., 9. i 16. ovoga članka i zakonski zastupnik.

(4) Prava iz stavka 1. točke 11., 12. i 14. ovoga članka mogu se ograničiti ako postoji opravdana sumnja da osoba s duševnim smetnjama nastoji pribaviti alkohol, drogu ili oružje, dogovara se o bijegu ili počinjenju težeg kaznenog djela ili bi korištenje tih prava moglo teško narušiti zdravlje ili sigurnost osobe.

Članak 15.

U sudskim postupcima propisanim ovim Zakonom osoba s duševnim smetnjama mora imati odvjetnika. Ako ga ona, osoba od povjerenja ili zakonski zastupnik sam ne izabere, sud će po službenoj dužnosti postaviti odvjetnika vodeći računa o njegovoj stručnosti iz područja forenzičke psihijatrije.

Glava IV.

POSEBNI MEDICINSKI POSTUPCI I BIOMEDICINSKA ISTRAŽIVANJA

Članak 16.

Primjena psihokirurgije prema osobi s duševnim smetnjama nije dopuštena.

Članak 17.

Primjena kastracije prema osobi s duševnim smetnjama radi sterilizacije nije dopuštena.

Članak 18.

Elektrokonvulzivno liječenje može se primijeniti prema osobi s duševnim smetnjama ako:

1. je osoba s duševnim smetnjama dala pisani pristanak,
2. su prethodno iscrpljeni svi ostali postupci liječenja,
3. se opravdano očekuje da će primjena elektrokonvulzivnog liječenja biti od stvarne i izravne koristi za zdravlje te osobe i bez štetnih popratnih posljedica, o čemu mišljenje daje odjelni liječnik,
4. je etičko povjerenstvo psihijatrijske ustanove, odnosno etičko povjerenstvo zdravstvene ustanove u čijem se sastavu nalazi psihijatrijska jedinica (u daljnjem tekstu: etičko povjerenstvo) dalo pozitivno mišljenje o etičkoj prihvatljivosti primjene elektrokonvulzivnog liječenja.

Članak 19.

(1) Biomedicinsko istraživanje može se primijeniti prema osobi s duševnim smetnjama ako:

1. je Povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama odobrilo projekt biomedicinskog istraživanja nakon preispitivanja znanstvenog značaja, važnosti cilja i etičnosti istraživanja,
2. je etičko povjerenstvo dalo pozitivno mišljenje o etičkoj prihvatljivosti uključivanja osobe s duševnim smetnjama u istraživanje,

3. je osoba s duševnim smetnjama na precizan i razumljiv način, usmeno i pisano upoznata o važnosti istraživanja, te njegovoj svrsi, prirodi, posljedicama, koristima i rizicima,
 4. je osoba s duševnim smetnjama dala pisani pristanak koji može povući u svakom trenutku i ako je sposobnost za davanje pristanka na biomedicinska istraživanja utvrdio još jedan psihijatar izvan zaposlenika psihijatrijske ustanove koja ih provodi, a kojeg je odredilo Povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama,
 5. se opravdano očekuje da će rezultati istraživanja biti korisni za zdravlje te osobe i bez štetnih popratnih posljedica, o čemu mišljenje daje odjelni liječnik.
- (2) Odluku o uključivanju osobe s duševnim smetnjama u biomedicinsko istraživanje donosi čelnik psihijatrijske ustanove nakon što pribavi sva pismena iz stavka 1. točke 1. do 5. ovoga članka.
- (3) Psihijatrijska ustanova obvezna je izvijestiti Povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama o provedbi biomedicinskog istraživanja.

Članak 20.

- (1) Bilješka o primjeni posebnih medicinskih postupaka i bilješka o primjeni biomedicinskih istraživanja kao i sva pismena propisana člankom 18. i 19. ovoga Zakona moraju se unijeti u medicinsku dokumentaciju.
- (2) Pristanak na posebni medicinski postupak i biomedicinsko istraživanje umjesto osobe s duševnim smetnjama ne može dati zakonski zastupnik.
- (3) Član etičkog povjerenstva mora se izuzeti od odlučivanja uvijek ako je odjelni liječnik osobe s duševnim smetnjama koja je uključena u posebni medicinski postupak ili biomedicinsko istraživanje.

Glava V.

ZAŠTITA TAJNOSTI PODATAKA I MEDICINSKA DOKUMENTACIJA

Članak 21.

- (1) Svatko tko na temelju ovoga Zakona postupa prema osobi s duševnim smetnjama dužan je čuvati kao tajnu sve što sazna o njoj tijekom postupanja.
- (2) Osoba iz stavka 1. ovoga članka može otkriti ono što je saznala samo uz pisani pristanak osobe s duševnim smetnjama.
- (3) Pristanak osobe s duševnim smetnjama nije potreban ako je saznanje iz stavka 1. ovoga članka potrebno otkriti u javnom interesu ili interesu druge osobe koji preteže nad interesom čuvanja tajne. Javnim interesom ili interesom koji preteže nad interesom čuvanja tajne smatra se:
 1. otkrivanje saznanja da osoba s duševnim smetnjama priprema počinjenje težeg kaznenog djela,
 2. zaštita javnog zdravlja i sigurnosti na temelju posebnog zakona,

3. sprječavanje izlaganja druge osobe ozbiljnoj i izravnoj opasnosti za njezin život ili zdravlje.

Članak 22.

(1) Podaci o medicinskim postupcima koji se koriste u javnim izlaganjima ili publikacijama ne smiju omogućiti identifikaciju osobe s duševnim smetnjama.

(2) Psihijatri i drugo zdravstveno osoblje ne smiju javno komentirati zdravstveno stanje osobe s duševnim smetnjama.

Članak 23.

(1) Svaki medicinski postupak koji se provodi na temelju ovoga Zakona mora se unijeti u medicinsku dokumentaciju s naznakom je li bio poduzet s pisanim pristankom ili bez njega.

(2) Medicinska dokumentacija osobe s duševnim smetnjama dostupna je isključivo sudu za potrebe postupka koji je u tijeku.

(3) Podaci iz medicinske dokumentacije koji su potrebni za ostvarivanje prava osobe s duševnim smetnjama mogu se dati u službene svrhe na zahtjev nadležnih tijela uz pisani pristanak te osobe, a ako ga ona nije sposobna dati uz pisani pristanak osobe od povjerenja ili zakonskoga zastupnika.

(4) U slučaju iz stavka 3. ovoga članka otkrit će se samo oni podaci koji su potrebni za ostvarivanje prava radi kojeg je dopušteno njihovo otkrivanje.

Članak 24.

Voditelj odjela odbit će zahtjev za razgovor službenih osoba s osobom s duševnim smetnjama smještenoj u psihijatrijskoj ustanovi ako ona nije sposobna razumjeti sadržaj i posljedice takvoga razgovora.

Glava VI.

ZADRŽAVANJE I SMJEŠTAJ OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA U PSIHIJATRIJSKU USTANOVU

1. Dobrovoljni smještaj

Članak 25.

(1) Osoba s duševnim smetnjama može se uz njezin pisani pristanak smjestiti u psihijatrijsku ustanovu samo ako se njezino liječenje ne može provesti izvan takve ustanove.

(2) Pristanak za dobrovoljni smještaj osoba može povući u bilo kojem trenutku. Osobi koja povlači pristanak moraju se objasniti posljedice prestanka primjenjivanja određenog medicinskog postupka.

2. Smještaj bez pristanka

Članak 26.

- (1) Psihijatrijska ustanova obvezna je o smještaju bez pristanka, bez odgode, a najkasnije u roku od 48 sati od dobivanja pisanog pristanka osobe od povjerenja ili zakonskog zastupnika, obavijestiti pravobranitelja za osobe s invaliditetom.
- (2) Pravobranitelj za osobe s invaliditetom provjeravat će opravdanost smještaja bez pristanka ako je pisani pristanak dao zakonski zastupnik i o tome sastaviti pisanu bilješku koja se unosi u medicinsku dokumentaciju osobe s duševnim smetnjama.
- (3) Ako pravobranitelj za osobe s invaliditetom posumnja u opravdanost smještaja bez pristanka bez odgode će o tome obavijestiti nadležan sud koji će na odgovarajući način primijeniti odredbe ovoga Zakona o postupku prisilnog smještaja.
- (4) Ako se osoba smještena bez pristanka u bilo kojem trenutku usprotivi pristanku zakonskog zastupnika, psihijatrijska ustanova obvezna je bez odgode, a najkasnije u roku od 12 sati od protivljenja neposredno ili telekomunikacijskim sredstvima dostaviti nadležnom sudu obavijest o prisilnom zadržavanju zajedno s medicinskom dokumentacijom. Bilješka o protivljenju s naznakom trenutka protivljenja mora se unijeti u medicinsku dokumentaciju.

3. Prisilno zadržavanje i prisilni smještaj

Članak 27.

Osoba s težim duševnim smetnjama koja zbog tih smetnji ozbiljno i izravno ugrožava vlastiti ili tuđi život, zdravlje ili sigurnost, smjestit će se u psihijatrijsku ustanovu po postupku za prisilno zadržavanje i prisilni smještaj propisan ovim Zakonom.

3.1. Prisilno zadržavanje

Članak 28.

- (1) Osoba iz članka 27. ovoga Zakona primit će se u odgovarajuću psihijatrijsku ustanovu na temelju uputnice doktora medicine koji je tu osobu osobno pregledao i napisao propisanu ispravu o tom pregledu. U ispravi moraju biti obrazloženi razlozi zbog kojih doktor medicine predlaže prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu.
- (2) Ministar nadležan za zdravlje pravilnikom će propisati sadržaj isprave o pregledu iz stavka 1. ovoga članka.
- (3) Osoba će se primiti u psihijatrijsku ustanovu i bez uputnice doktora medicine u osobito hitnim slučajevima ozbiljnog i izravnog ugrožavanja vlastitog ili tuđeg života, zdravlja ili sigurnosti.
- (4) Kad policija po pozivu ili po službenoj dužnosti u slučajevima iz stavka 3. ovoga članka dovodi osobu u psihijatrijsku ustanovu obvezna je postupati s posebnom pažnjom, štititi dostojanstvo osobe s duševnim smetnjama te se držati uputa liječnika. Naputak o postupanju

policije u dovođenju osoba s duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu suglasno će donijeti ministar nadležan za zdravlje i ministar nadležan za unutarnje poslove.

Članak 29.

(1) Psihijatar koji primi osobu na temelju članka 28. ovoga Zakona obvezan je bez odgode, a najkasnije u roku od 48 sati od prijema utvrditi postoje li razlozi za prisilno zadržavanje iz članka 27. ovoga Zakona.

(2) Psihijatar je obvezan osobu iz stavka 1. ovoga članka upoznati s njezinim pravima propisanim ovim Zakonom, uključujući i pravo na izbor odvjetnika.

(3) Psihijatrijska ustanova obvezna je bez odgode o prijemu osobe iz stavka 1. ovoga članka obavijestiti osobu od povjerenja, zakonskog zastupnika ili osobu koja s njom živi u zajedničkom kućanstvu i službenu bilješku o tome unijeti u medicinsku dokumentaciju.

Članak 30.

Ako psihijatar utvrdi da ne postoje razlozi za prisilno zadržavanje iz članka 27. ovoga Zakona, primljena osoba otpustit će se iz psihijatrijske ustanove, a odluka o otpustu s obrazloženjem unijeti će se u medicinsku dokumentaciju.

Članak 31.

(1) Ako psihijatar utvrdi da postoje razlozi za prisilno zadržavanje iz članka 27. ovoga Zakona, primljena osoba zadržat će se u psihijatrijskoj ustanovi, a odluka o prisilnom zadržavanju s obrazloženjem unijet će se u medicinsku dokumentaciju.

(2) Psihijatar će odluku o prisilnom zadržavanju priopćiti prisilno zadržanoj osobi na primjeren način te je upoznati s razlozima i ciljevima prisilnoga zadržavanja.

Članak 32.

(1) Psihijatrijska ustanova u kojoj je osoba prisilno zadržana obvezna je o tome bez odgode, a najkasnije u roku od 12 sati od donošenja odluke o prisilnom zadržavanju, neposredno ili telekomunikacijskim sredstvima, dostaviti nadležnom županijskom sudu obavijest o prisilnom zadržavanju zajedno s medicinskom dokumentacijom.

(2) Ministar nadležan za zdravlje pravilnikom će propisati sadržaj obavijesti o prisilnom zadržavanju iz stavka 1. ovoga članka.

Članak 33.

(1) Postupak propisan člankom 31. i 32. ovoga Zakona primjenjuje se i na osobu dobrovoljno smještenu u psihijatrijsku ustanovu kada opozove svoj pristanak i na osobu smještenu bez pristanka koja se protivi pristanku zakonskoga zastupnika, a nastupili su uvjeti iz članka 27. ovoga Zakona.

(2) Rok od 12 sati iz članka 32. stavka 1. ovoga Zakona počinje teći od opoziva pristanka dobrovoljno smještene osobe, odnosno od protivljenja osobe smještene bez pristanka.

3.2. Prisilni smještaj

Članak 34.

- (1) U postupku prisilnog smještaja u psihijatrijsku ustanovu odlučuje sudac pojedinac nadležnog suda.
- (2) Predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske postavlja suce ovlaštene za vođenje postupka prisilnog smještaja u psihijatrijsku ustanovu iz redova sudaca nadležnog suda iz stavka 1. ovoga članka, na vrijeme od pet godina, vodeći računa o njihovoj stručnosti iz područja forenzičke psihijatrije. Nakon isteka pet godina isti sudac može biti ponovno postavljen.
- (3) Postupak po kojem sud odlučuje o prisilnom smještaju je izvanparnični postupak.
- (4) U postupku prisilnoga smještaja javnost je isključena.
- (5) Isključenje javnosti ne odnosi se na osobu o čijem se prisilnom smještaju odlučuje, osobu od povjerenja, zakonskog zastupnika, odvjetnika, službenu osobu centra za socijalnu skrb te voditelja odjela psihijatrijske ustanove.
- (6) U postupku prisilnog smještaja sud je ovlašten utvrđivati i činjenice koje stranka i drugi sudionici nisu iznijeli, može odlučiti da se dokazuju i činjenice koje nisu sporne, te je ovlašten izvoditi i dokaze koje stranka ili drugi sudionici u postupku nisu predložili, ako su te činjenice i dokazi od važnosti za donošenje sudske odluke.
- (7) Osobi o čijem se prisilnom smještaju odlučuje, a koja nema poslovnu sposobnost ili je djelomično lišena poslovne sposobnosti, sud će dopustiti da radi ostvarivanja svojih prava i interesa poduzima pojedine radnje u postupku, sukladno njezinoj sposobnosti shvaćanja značenja poduzetih radnji i njihovih pravnih posljedica.
- (8) U postupku prisilnog smještaja, ako pojedina pitanja nije moguće riješiti prema pravilima izvanparničnog postupka, odgovarajuće se primjenjuju odredbe zakona kojim se uređuje parnični postupak.

Članak 35.

- (1) Ako nadležni sud primi obavijest o prisilnom zadržavanju ili na koji drugi način sazna za prisilno zadržavanje, odmah će donijeti rješenje o pokretanju postupka po službenoj dužnosti i prisilno zadržanoj osobi postaviti odvjetnika ako ga ta osoba, osoba od povjerenja ili zakonski zastupnik nije već ranije izabrao.
- (2) Prisilno zadržana osoba, osoba od povjerenja ili zakonski zastupnik ovlašteni su umjesto odvjetnika kojeg je postavio sud izabrati drugog odvjetnika.

Članak 36.

- (1) Sudac je dužan bez odgode, a najkasnije u roku od 72 sata od trenutka primitka obavijesti o prisilnom zadržavanju na nadležnom sudu, prisilno zadržanu osobu posjetiti u psihijatrijskoj ustanovi, obavijestiti ju o razlogu i svrsi sudskog postupka te ju saslušati. Sudac će izvršiti

uvid u medicinsku dokumentaciju te saslušati i voditelja odjela. Voditelj odjela obvezan je osigurati da prisilno zadržana osoba, ako je to moguće s obzirom na njezino zdravstveno stanje, ne bude pod liječničkim tretmanom koji bi onemogućio sudsko saslušanje.

(2) Odvjetnik prisilno zadržane osobe obvezan je prisustvovati posjetu i saslušanju prisilno zadržane osobe i voditelja odjela. Saslušanju navedenih osoba može prisustvovati psihijatar s liste stalnih sudskih vještaka (u daljnjem tekstu: vještak psihijatar) koji nije zaposlen u psihijatrijskoj ustanovi u kojoj se nalazi prisilno zadržana osoba, ako to sudac smatra potrebnim. U tom slučaju sudac će saslušati i vještaka psihijatra o potrebi nastavka prisilnog zadržavanja ili otpusta zadržane osobe iz psihijatrijske ustanove.

(3) Ako sudac nakon saslušanja zaključi da ne postoje pretpostavke za prisilni smještaj iz članka 27. ovoga Zakona, bez odgode će donijeti rješenje kojim će se odrediti otpust prisilno zadržane osobe iz psihijatrijske ustanove.

(4) Ako sudac nakon saslušanja zaključi da postoje pretpostavke za prisilni smještaj iz članka 27. ovoga Zakona, bez odgode će donijeti rješenje o nastavku prisilnog zadržavanja, zakazati ročište za usmenu raspravu te izvršiti druge pripreme za njezino održavanje.

(5) Protiv rješenja iz stavka 3. ovoga članka žalbu može podnijeti psihijatrijska ustanova u roku od tri dana od dana primitka rješenja o otpustu. Žalba ne zadržava izvršenje rješenja.

(6) Protiv rješenja iz stavka 4. ovoga članka nije dopuštena posebna žalba.

(7) Prisilno zadržavanje osobe, bez sudskog rješenja kojim se određuje prisilni smještaj, može trajati najdulje osam dana od trenutka donošenja odluke o prisilnom zadržavanju u psihijatrijskoj ustanovi.

Članak 37.

(1) Na usmenu raspravu pozivaju se prisilno zadržana osoba, zakonski zastupnik, odvjetnik, voditelj odjela te po potrebi osoba od povjerenja i centar za socijalnu skrb. Ročište se može zakazati telefonom, brzojavom, elektroničkim putem ili na drugi odgovarajući način o čemu će se sastaviti službena bilješka, ako o tome nema drugog pisanog dokaza. Rasprava se ne može održati bez sudjelovanja odvjetnika i voditelja odjela.

(2) Za usmenu raspravu sud može, a na obrazloženi zahtjev prisilno zadržane osobe ili njezinog odvjetnika mora, pribaviti pisani nalaz i mišljenje jednog od vještaka psihijatra koji nije zaposlen u psihijatrijskoj ustanovi u kojoj se nalazi prisilno zadržana osoba o tome postoje li kod te osobe teže duševne smetnje zbog kojih ona ozbiljno i izravno ugrožava vlastiti ili tuđi život, zdravlje ili sigurnost. Kad odlučuje o prisilnom smještaju djeteta nalaz i mišljenje pribavlja se od psihijatra specijaliziranog za liječenje djece.

(3) Iznimno, ako zbog nemogućnosti održavanja roka iz članka 36. stavka 7. ovoga Zakona ili druge objektivne okolnosti nije moguće postupiti na način određen stavkom 2. ovoga članka, pisani nalaz i mišljenje može dati vještak psihijatar koji je zaposlen u ustanovi u kojoj se nalazi prisilno zadržana osoba, a koji nije odlučivao o njezinom prisilnom zadržavanju.

(4) Vještak psihijatar podnosi sudu pisani nalaz i mišljenje nakon što osobno pregleda prisilno zadržanu osobu.

(5) Vještak psihijatar obvezan je svoj pisani nalaz i mišljenje podnijeti sudu najmanje 24 sata prije održavanja usmene rasprave.

(6) Prije donošenja odluke o prisilnom smještaju ili o otpustu, sud može zatražiti pisane obavijesti i od centra za socijalnu skrb te od drugih osoba koje mogu dati potrebne podatke ili ih može saslušati na raspravi.

(7) Sud će prisilno zadržanoj osobi, osobi od povjerenja, zakonskom zastupniku i odvjetniku te voditelju odjela dopustiti da se izjasne o svim činjenicama važnim za donošenje odluke o prisilnom smještaju i da postavljaju pitanja vještaku psihijatru i drugim osobama koje će se saslušati na raspravi.

(8) Voditelj odjela obvezan je osigurati da prisilno zadržana osoba ako je to moguće s obzirom na njezino zdravstveno stanje, ne bude pod liječničkim tretmanom koji bi onemogućio njezino sudjelovanje na usmenoj raspravi. Iznimno, usmena rasprava može se održati bez prisilno zadržane osobe, ako njezino zdravstveno stanje onemogućuje sudjelovanje na usmenoj raspravi.

(9) Sud može dopustiti da raspravi prisustvuju pojedine osobe koje se bave liječenjem ili zaštitom osoba s duševnim smetnjama, znanstveni radnici i osobe za čije je obrazovanje to potrebno. Na zahtjev prisilno zadržane osobe sud može dopustiti da raspravi prisustvuju najviše dvije osobe koje odredi prisilno zadržana osoba.

(10) Osobe koje su prisutne na raspravi sud će upozoriti da su dužne kao tajnu čuvati sve što su na raspravi saznale te će ih upozoriti na posljedice otkrivanja tajne.

(11) Rasprava se održava u psihijatrijskoj ustanovi u kojoj je osoba prisilno zadržana. Iznimno, iz posebno opravdanih razloga rasprava se može održati na sudu, ako se s time suglasi voditelj odjela.

Članak 38.

(1) Na izuzeće sudaca i zapisničara te izuzeće vještaka psihijatra primjenjuju se odredbe o izuzeću propisane zakonom kojim se uređuje parnični postupak.

(2) Na izuzeće djelatnika centra za socijalnu skrb primjenjuju se odredbe o izuzeću propisane zakonom kojim se uređuje opći upravni postupak.

Članak 39.

(1) Odmah po zaključenju usmene rasprave sud donosi rješenje o prisilnom smještaju u psihijatrijsku ustanovu ili otpustu iz psihijatrijske ustanove. Sud odmah objavljuje navedeno rješenje uz kratko obrazloženje i uz objašnjenje prisilno zadržanoj osobi.

(2) Rješenje o otpustu ili prisilnom smještaju sud je dužan izraditi i otpremiti bez odgode, a najkasnije u roku od osam dana od primitka obavijesti i dokumentacije o prisilnom zadržavanju.

(3) U rješenju o prisilnom smještaju sud određuje prisilni smještaj u trajanju do 30 dana računajući od dana kada je psihijatar donio odluku o prisilnom zadržavanju osobe s duševnim smetnjama.

4. Produženje prisilnog smještaja

Članak 40.

(1) Ako psihijatrijska ustanova utvrdi da prisilno smještena osoba treba ostati prisilno smještena i nakon isteka trajanja prisilnog smještaja određenog u rješenju suda, obvezna je najkasnije sedam dana prije isteka tog vremena predložiti sudu donošenje rješenja o produženju prisilnog smještaja.

(2) Rješenje o produženju prisilnog smještaja sud donosi po istom postupku po kojem je donio i prvo rješenje o prisilnom smještaju.

(3) Sud je obvezan rješenje o produženju prisilnog smještaja donijeti najkasnije do isteka roka prethodno određenog prisilnog smještaja.

(4) Rješenjem iz stavka 2. ovoga članka sud može produžiti prisilni smještaj osobe u psihijatrijskoj ustanovi u trajanju do tri mjeseca od dana isteka vremena određenog rješenjem o prisilnom smještaju iz članka 39. stavka 3. ovoga Zakona.

(5) Svaki daljnji prisilni smještaj može se produžiti rješenjem suda na vrijeme do šest mjeseci.

5. Pravni lijekovi

Članak 41.

(1) Rješenje suda iz članka 39. stavka 1. te članka 40. stavka 2. i 5. ovoga Zakona mora biti obrazloženo i sadržavati pouku o pravu na žalbu.

(2) Rješenje iz stavka 1. ovoga članka dostavlja se prisilno zadržanoj, odnosno prisilno smještenoj osobi, osobi od povjerenja, zakonskom zastupniku, odvjetniku i psihijatrijskoj ustanovi u kojoj je osoba s duševnim smetnjama prisilno zadržana ili prisilno smještena.

(3) Rješenje iz stavka 1. ovoga članka sud će psihijatrijskoj ustanovi dostaviti i telekomunikacijskim sredstvima.

Članak 42.

(1) Protiv rješenja kojim se određuje prisilni smještaj, rješenja kojim se određuje produženje prisilnog smještaja te rješenja kojim se određuje otpust prisilno zadržane ili prisilno smještene osobe dopuštena je žalba nadležnom županijskom sudu.

(2) Žalbu protiv rješenja kojim se određuje prisilni smještaj i protiv rješenja kojim se određuje produženje prisilnog smještaja mogu podnijeti osobe iz članka 41. stavka 2. ovoga Zakona izuzev osobe od povjerenja.

(3) Žalbu protiv rješenja kojim se određuje otpust prisilno zadržane ili prisilno smještene osobe može podnijeti psihijatrijska ustanova u kojoj je osoba s duševnim smetnjama bila prisilno zadržana ili smještena.

(4) Žalba protiv rješenja iz stavka 1. ovoga članka podnosi se u roku od tri dana od dana dostave rješenja.

(5) Žalba protiv rješenja iz stavka 1. ovoga članka ne zadržava izvršenje rješenja.

Članak 43.

(1) O žalbi protiv rješenja iz članka 42. stavka 1. ovoga Zakona odlučuje vijeće nadležnog županijskog suda u sastavu od tri suca na sjednici vijeća.

(2) Drugostupanjski sud dužan je o žalbi odlučiti u roku od osam dana od dana primitka žalbe.

(3) Drugostupanjski sud može odbaciti žalbu kao nepravodobnu ili kao nedopuštenu ili kao nepotpunu, ili odbiti žalbu kao neosnovanu, ili uvažiti žalbu i rješenje preinačiti, ili ukinuti rješenje i prema potrebi uputiti predmet prvostupanjskom sudu na ponovno odlučivanje.

(4) Ako drugostupanjski sud ukine prvostupanjsko rješenje i uputi predmet prvostupanjskom sudu na ponovno odlučivanje, prvostupanjski sud provest će postupak i donijeti rješenje u roku od osam dana od dana primitka rješenja drugostupanjskog suda.

(5) U rješenju kojim se ukida prvostupanjsko rješenje o prisilnom smještaju, drugostupanjski sud može odrediti da se nastavi prisilno zadržavanje osobe s duševnim smetnjama do donošenja rješenja iz stavka 4. ovoga članka.

(6) Rješenje iz stavka 5. ovoga članka sud će psihijatrijskoj ustanovi dostaviti i telekomunikacijskim sredstvima.

Članak 44.

(1) U postupku radi prisilnog smještaja dopuštena je revizija prema odredbama zakona kojim se uređuje parnični postupak.

(2) U postupku radi prisilnog smještaja prijedlog za ponavljanje postupka nije dozvoljen.

(3) Osoba iz članka 42. stavka 2. ovoga Zakona koja stekne mogućnost iznijeti nove činjenice ili predložiti nove dokaze koji bi mogli dovesti do drukčije odluke suda, može zahtijevati da nadležni sud u izvanparničnom postupku ukine ili preinači pravomoćno rješenje kojim je određen ili produžen prisilni smještaj.

(4) Ako nadležni sud sazna za nove činjenice i dokaze, može i po službenoj dužnosti ukinuti ili preinačiti pravomoćno rješenje kojim je određen ili produžen prisilni smještaj.

6. Otpust iz psihijatrijske ustanove

Članak 45.

Postupak otpusta iz psihijatrijske ustanove dobrovoljno smještene osobe s duševnim smetnjama i osobe smještene bez pristanka istovjetan je postupku otpusta iz druge zdravstvene ustanove, osim ako su nastupili uvjeti iz članka 27. ovoga Zakona. U tom slučaju osoba će se prisilno zadržati u skladu sa člankom 31. ovoga Zakona i pokrenut će se postupak njezinoga prisilnog smještaja u psihijatrijsku ustanovu.

Članak 46.

Prisilno smještena osoba s duševnim smetnjama otpustit će se iz psihijatrijske ustanove čim istekne vrijeme za koje je određen prisilni smještaj.

7. Prijevremeni otpust i privremeni izlazak

Članak 47.

(1) Prisilno smještena osoba s duševnim smetnjama otpustit će se iz psihijatrijske ustanove prije isteka vremena za koje je prisilni smještaj određen ako se utvrdi da su prestali razlozi za prisilni smještaj iz članka 27. ovoga Zakona. Odluku s obrazloženjem o prijevremenom otpustu prisilno smještene osobe donosi voditelj odjela.

(2) Odluku o prijevremenom otpustu prisilno smještene osobe psihijatrijska ustanova obvezna je bez odgode poslati sudu koji je donio rješenje o prisilnom smještaju.

(3) Rješenje o prijevremenom otpustu prisilno smještene osobe može donijeti i sud po službenoj dužnosti ili na prijedlog osoba iz članka 42. stavka 2. ovoga Zakona ako utvrdi da su prestali razlozi za prisilni smještaj iz članka 27. ovoga Zakona.

(4) U postupku prijevremenog otpusta sud će na odgovarajući način primijeniti odredbe članka 34. do 39. i 41. do 44. ovoga Zakona.

Članak 48.

Kad se otpušta iz psihijatrijske ustanove osoba s duševnim smetnjama koja se nije sposobna brinuti o sebi niti ima druge osobe koje su po zakonu obvezne i mogu se brinuti o njoj, zbrinut će se prema posebnim propisima kojima se uređuje socijalna skrb.

Članak 49.

Psihijatrijska ustanova može odobriti privremeni izlazak iz psihijatrijske ustanove prisilno smještenoj osobi zbog pripreme za otpust ili drugih opravdanih razloga ako postoji visok stupanj vjerojatnosti da za vrijeme izlaska neće ugroziti vlastiti ili tuđi život, zdravlje ili sigurnost.

Glava VII.

PRISILNI SMJEŠTAJ I LIJEČENJE NA SLOBODI NEUBROJIVE OSOBE

Članak 50.

Na neubrojivu osobu kojoj je prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu ili liječenje na slobodi odredio sud u kaznenom postupku primijenit će se odredbe ovoga Zakona ako odredbama ove Glave nije što posebno propisano.

1. Određivanje i provođenje prisilnog smještaja ili liječenja na slobodi

Članak 51.

(1) Sud u kaznenom postupku odredit će prisilni smještaj neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu u trajanju od šest mjeseci ako je na temelju mišljenja vještaka psihijatra utvrdio da postoji vjerojatnost da bi ta osoba zbog težih duševnih smetnji, zbog kojih je nastupila njezina neubrojivost, mogla ponovno počinuti teže kazneno djelo i da je za otklanjanje te opasnosti potrebno njezino liječenje u psihijatrijskoj ustanovi.

(2) Sud u kaznenom postupku odredit će psihijatrijsko liječenje neubrojive osobe na slobodi u trajanju od šest mjeseci, ako je na temelju mišljenja vještaka psihijatra utvrdio da postoji vjerojatnost da bi ta osoba zbog težih duševnih smetnji zbog kojih je nastupila njezina neubrojivost mogla ponovno počinuti teže kazneno djelo i da je za otklanjanje te opasnosti dovoljno njezino liječenje na slobodi. Ova odluka sadrži upozorenje neubrojivoj osobi da će biti prisilno smještena u psihijatrijsku ustanovu, ako do dana određenog rješenjem o upućivanju u psihijatrijsku ustanovu iz članka 53. stavka 4. ovoga Zakona ne započne liječenje na slobodi.

Članak 52.

Postupak prisilnog smještaja neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu, odnosno psihijatrijskog liječenja neubrojive osobe na slobodi započinje izvršnošću odluke suda o određivanju prisilnog smještaja ili psihijatrijskog liječenja na slobodi u kaznenom postupku, odnosno rješenja o njezinom izvršenju prije pravomoćnosti.

Članak 53.

(1) Prvostupanjski sud koji je u kaznenom postupku odredio prisilni smještaj neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu ili njezino psihijatrijsko liječenje na slobodi, dostavit će bez odgode županijskom sudu nadležnom prema prebivalištu, odnosno boravištu neubrojive osobe odluku kojom se utvrđuje da je osoba počinila protupravno djelo u stanju neubrojivosti i određuje njezin prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu ili psihijatrijsko liječenje na slobodi u trajanju od šest mjeseci s naznakom datuma pravomoćnosti te odluke, odnosno pravomoćnosti rješenja o njezinom izvršenju prije pravomoćnosti, nalaz i mišljenje vještaka psihijatra, a po potrebi i druge podatke koji su utjecali na donošenje odluke o prisilnom smještaju ili psihijatrijskom liječenju na slobodi.

(2) Županijski sud će odmah, a najkasnije u roku od tri dana od primitka dokumentacije iz stavka 1. ovoga članka donijeti rješenje o upućivanju neubrojive osobe u psihijatrijsku

ustanovu radi provođenja sudske odluke o prisilnom smještaju, odnosno psihijatrijskom liječenju na slobodi prema listi psihijatrijskih ustanova za prisilni smještaj nebrojivih osoba odnosno listi psihijatrijskih ustanova u kojima se nebrojive osobe liječe na slobodi, vodeći računa o opasnosti nebrojive osobe i sigurnosnim uvjetima u psihijatrijskim ustanovama.

(3) Ministar nadležan za zdravlje odlukom će odrediti liste psihijatrijskih ustanova iz stavka 2. ovoga članka.

(4) Rješenje o upućivanju nebrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu sadrži: osobne podatke o nebrojivoj osobi, podatke o sudskoj odluci na temelju koje se upućuje, psihijatrijsku ustanovu u koju se upućuje, naznaku da su prisilni smještaj ili psihijatrijsko liječenje na slobodi određeni na rok od šest mjeseci, te dan, mjesec i godinu kada se nebrojiva osoba treba prisilno smjestiti u psihijatrijsku ustanovu, odnosno javiti u psihijatrijsku ustanovu radi liječenja na slobodi.

(5) Rješenje o upućivanju nebrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu dostavlja se nebrojivoj osobi, zakonskom zastupniku, odvjetniku, ustanovi u kojoj se nalazi nebrojiva osoba i psihijatrijskoj ustanovi u kojoj će se provoditi prisilni smještaj ili psihijatrijsko liječenje na slobodi.

(6) Pravo žalbe protiv rješenja o upućivanju imaju nebrojiva osoba, zakonski zastupnik i odvjetnik u roku tri dana od dostave rješenja. Žalba ne zadržava izvršenje rješenja.

(7) Ako županijski sud iz stavka 1. ovoga članka nije ujedno i nadležan sud prema članku 3. stavku 1. točki 5. ovoga Zakona, po pravomoćnosti rješenja o upućivanju u psihijatrijsku ustanovu ustupit će predmet nadležnom sudu i o tome obavijestiti psihijatrijsku ustanovu.

Članak 54.

Na obrazloženi prijedlog ministra nadležnog za zdravlje, nadležni sud može donijeti rješenje o premještaju nebrojive osobe u drugu psihijatrijsku ustanovu.

Članak 55.

(1) Psihijatrijska ustanova obavijestit će nadležni sud o početku psihijatrijskog liječenja nebrojive osobe na slobodi.

(2) Psihijatrijska ustanova bez odgode će obavijestiti nadležni sud:

1. ako nebrojiva osoba bez opravdanog razloga ne započne psihijatrijsko liječenje na slobodi na dan koji je određen rješenjem o upućivanju u psihijatrijsku ustanovu,

2. o prisilnom zadržavanju nebrojive osobe kod koje je došlo do pogoršanja zdravstvenog stanja zbog čega je nastupila vjerojatnost da bi ta osoba zbog težih duševnih smetnji zbog kojih je nastupila njezina nebrojivost mogla ponovno počinuti teže kazneno djelo, te da je za otklanjanje te opasnosti potrebno njezino liječenje u psihijatrijskoj ustanovi,

3. ako nebrojiva osoba više nema teže duševne smetnje ili ne postoji vjerojatnost da bi ta osoba zbog težih duševnih smetnji zbog kojih je nastupila njezina nebrojivost mogla ponovno počinuti teže kazneno djelo.

(3) Nadležni sud će po primitku obavijesti iz stavka 2. točke 1. ovoga članka, ako utvrdi da nije postojao opravdani razlog zbog kojega nebrojiva osoba nije započela liječenje na slobodi na dan određen rješenjem o upućivanju, donijeti rješenje o određivanju prisilnog smještaja nebrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu u trajanju od 30 dana i izdati dovedbeni nalog kojeg će bez odgode izvršiti policija u suradnji s psihijatrijskom ustanovom u koju će nebrojiva osoba biti prisilno smještena. Nakon proteka 30 dana nastavit će se psihijatrijsko liječenje na slobodi, osim ako na prijedlog psihijatrijske ustanove sud, primjenjujući odredbe članka 59. ovoga Zakona, ne donese rješenje o produženju prisilnog smještaja.

(4) Nadležni sud će po primitku obavijesti iz stavka 2. točke 2. ovoga članka na odgovarajući način provesti postupak prema odredbama članka 34. do 39. i članka 41. ovoga Zakona i donijeti rješenje o prisilnom smještaju nebrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu ako utvrdi da su ispunjeni uvjeti iz članka 51. stavka 1. ovoga Zakona.

(5) Nadležni sud će po primitku obavijesti iz stavka 2. točke 3. ovoga članka donijeti rješenje o prestanku psihijatrijskog liječenja nebrojive osobe na slobodi.

2. Trajanje prisilnog smještaja ili liječenja na slobodi

Članak 56.

(1) Prisilni smještaj nebrojive osobe u psihijatrijskoj ustanovi može trajati najdulje do isteka najviše propisane kazne za protupravno djelo koje je nebrojiva osoba počinila, računajući od početka psihijatrijskog liječenja. Nakon isteka toga roka, ako i dalje postoje razlozi iz članka 27. ovoga Zakona prisilni smještaj te osobe provest će se prema odredbama glave VI. ovoga Zakona.

(2) Psihijatrijsko liječenje nebrojive osobe na slobodi može trajati najdulje pet godina računajući od početka toga liječenja. U slučaju iz članka 59. stavka 3. ovoga Zakona rok od pet godina računa se od zamjene prisilnog smještaja psihijatrijskim liječenjem na slobodi, koje tada ne može trajati dulje od roka iz stavka 1. ovoga članka.

3. Privremeni izlazak iz psihijatrijske ustanove

Članak 57.

(1) Privremeni izlazak nebrojive osobe iz psihijatrijske ustanove radi njezine forenzičke terapije i rehabilitacije te socijalne adaptacije ili iz drugih opravdanih razloga odobrit će se ako postoji visoki stupanj vjerojatnosti da za vrijeme izlaska neće ugroziti vlastiti ili tuđi život, zdravlje ili sigurnost.

(2) O prvom izlasku nebrojive osobe i o kasnijim izlascima duljim od 15 dana na temelju obrazloženog pisanog prijedloga voditelja odjela odlučuje nadležni sud. Odluku o ostalim izlascima donosi voditelj odjela, o čemu psihijatrijska ustanova izvješćuje sud.

(3) Rješenjem kojim odlučuje o izlascima duljim od 15 dana sud može odrediti zabranu napuštanja boravišta, posjećivanja određenih mjesta, susreta i druženja s određenim osobama. Izvršenje ovih mjera nadzire policija kojoj sud dostavlja rješenje o privremenom izlasku.

(4) Voditelj odjela obvezan je poduzeti sve mjere i radnje radi sprječavanja mogućeg opasnog ponašanja neubrojive osobe za vrijeme privremenog izlaska.

4. Produženje prisilnog smještaja ili psihijatrijskog liječenja na slobodi, otpust iz psihijatrijske ustanove i zamjena prisilnog smještaja psihijatrijskim liječenjem na slobodi

Članak 58.

(1) Psihijatrijska ustanova obvezna je najmanje 15 dana prije isteka trajanja prisilnog smještaja neubrojive osobe u psihijatrijskoj ustanovi podnijeti nadležnom sudu obrazloženi pisani prijedlog za produženje prisilnog smještaja u psihijatrijskoj ustanovi ako i dalje postoje razlozi iz članka 51. stavka 1. ovoga Zakona.

(2) Psihijatrijska ustanova obvezna je najmanje 15 dana prije isteka roka na koji je određeno psihijatrijsko liječenje neubrojive osobe na slobodi podnijeti nadležnom sudu obrazloženi pisani prijedlog za produženje tog liječenja ako i dalje postoje razlozi iz članka 51. stavka 2. ovoga Zakona.

(3) Prijedlog za otpust iz psihijatrijske ustanove ili prijedlog za prestanak psihijatrijskog liječenja na slobodi mogu podnijeti nadležnom sudu neubrojiva osoba, zakonski zastupnik i odvjetnik jednom u šest mjeseci.

(4) Ako psihijatrijska ustanova ne podnese sudu pisani prijedlog iz stavka 1. ovoga članka, neubrojiva osoba otpustit će se iz psihijatrijske ustanove protekom roka na koji je određen prisilni smještaj.

(5) Ako psihijatrijska ustanova ne podnese sudu pisani prijedlog iz stavka 2. ovoga članka, psihijatrijsko liječenje na slobodi prestaje istekom roka na koje je određeno.

(6) O otpustu iz stavka 4., odnosno prestanku psihijatrijskog liječenja na slobodi iz stavka 5. ovoga članka psihijatrijska ustanova obvezna je obavijestiti nadležni sud.

Članak 59.

(1) O prijedlogu za produženje prisilnog smještaja ili produženje psihijatrijskog liječenja na slobodi, otpustu neubrojive osobe iz psihijatrijske ustanove ili prestanku psihijatrijskog liječenja na slobodi sud odlučuje na temelju provedene rasprave primjenjujući na odgovarajući način odredbe članka 37. do 41. ovoga Zakona.

(2) Ako sud nakon provedenog postupka utvrdi da i dalje postoje pretpostavke za prisilni smještaj neubrojive osobe iz članka 51. stavka 1. ovoga Zakona, odnosno za određivanje njezinog psihijatrijskog liječenja na slobodi iz članka 51. stavka 2. ovoga Zakona, donijet će rješenje o produženju prisilnog smještaja, odnosno produženju psihijatrijskog liječenja na slobodi na rok od jedne godine. Svako daljnje produženje prisilnog smještaja ili liječenja na slobodi može se produžiti na rok od jedne godine ne prekoračujući rok iz članka 55. ovoga Zakona.

(3) Ako sud nakon provedenog postupka utvrdi da ne postoje pretpostavke za prisilni smještaj neubrojive osobe iz članka 51. stavka 1. ovoga Zakona, ali da postoje pretpostavke za određivanje njezinog psihijatrijskog liječenja na slobodi iz članka 51. stavka 2. ovoga Zakona, donijet će rješenje o zamjeni prisilnog smještaja psihijatrijskim liječenjem na slobodi.

(4) Ako sud nakon provedenog postupka utvrdi da ne postoje pretpostavke za prisilni smještaj neubrojive osobe iz članka 51. stavka 1. ovoga Zakona, niti za određivanje njezinog psihijatrijskog liječenja na slobodi iz članka 51. stavka 2. ovoga Zakona, donijet će rješenje o otpustu iz psihijatrijske ustanove.

(5) Ako sud nakon provedenog postupka utvrdi da ne postoje pretpostavke za psihijatrijsko liječenje na slobodi iz članka 51. stavka 2. ovoga Zakona, donijet će rješenje o prestanku psihijatrijskog liječenja na slobodi.

(6) Rješenje iz stavka 2., 3., 4. i 5. ovoga članka sud je dužan izraditi i otpremiti bez odgode, a najkasnije do isteka roka na koji je određen prisilni smještaj ili psihijatrijsko liječenje na slobodi.

(7) Rješenje iz stavka 2., 3, 4. i 5. ovoga članka dostavlja se neubrojivoj osobi, zakonskom zastupniku, odvjetniku i psihijatrijskoj ustanovi.

(8) Pravo na žalbu protiv rješenja iz stavka 2. i 3. ovoga članka imaju neubrojiva osoba, zakonski zastupnik i odvjetnik, a protiv rješenja iz stavka 3., 4. i 5. ovoga članka psihijatrijska ustanova. Žalba ne zadržava izvršenje rješenja.

Glava VIII.

MJERE PRISILE PREMA OSOBI S TEŽIM DUŠEVNIM SMETNJAMA

Članak 60.

(1) Mjere prisile su sredstva i metode za fizičko ograničavanje kretanja i djelovanja osoba s težim duševnim smetnjama koje su smještene u psihijatrijskoj ustanovi.

(2) Ministar nadležan za zdravlje pravilnikom će propisati vrste i način primjene mjera prisile prema osobi s težim duševnim smetnjama.

Članak 61.

(1) Mjere prisile prema osobi s težim duševnim smetnjama smiju se primijeniti samo iznimno ako je to jedino sredstvo da se otkloni neposredna opasnost koja proizlazi iz njezinog ponašanja, a kojom ozbiljno i izravno ugrožava vlastiti ili tuđi život ili zdravlje.

(2) Mjere prisile primijenit će se samo u mjeri i na način prijeko potreban da se otkloni opasnost iz stavka 1. ovoga članka.

(3) Mjere prisile smiju trajati samo dok je to nužno da se otkloni opasnost iz stavka 1. ovoga članka.

(4) Mjere prisile mogu se primijeniti tek nakon što se neprisilnim mjerama nije otklonila opasnost iz stavka 1. ovoga članka.

Članak 62.

(1) Odluku o primjeni mjere prisile donosi psihijatar i nadzire njezinu primjenu.

(2) Ako zbog iznimne hitnosti nije moguće čekati da odluku donese psihijatar, odluku o primjeni mjere prisile može donijeti doktor medicine, medicinska sestra ili drugo zdravstveno osoblje, koji su obvezni o tome odmah obavijestiti psihijatra koji će pregledati osobu s duševnim smetnjama i odlučiti o daljnjoj primjeni mjere prisile.

Članak 63.

Psihijatrijska ustanova obvezna je osigurati da stručno zdravstveno osoblje stalno prati tjelesno i duševno stanje osobe s težim duševnim smetnjama prema kojoj se primjenjuju mjere prisile.

Članak 64.

(1) Prije nego što se na nju primijene mjere prisile, osoba s težim duševnim smetnjama bit će na to upozorena, ako je to s obzirom na okolnosti moguće.

(2) Mjere prisile, razlozi, način i trajanje te ime osobe koja je donijela odluku o njezinoj primjeni obvezno se unose u medicinsku dokumentaciju.

(3) O primjeni mjera prisile psihijatrijska ustanova obavijestit će osobu od povjerenja, zakonskog zastupnika i etičko povjerenstvo.

(4) Psihijatrijska ustanova obvezna je najmanje dva puta godišnje izvijestiti Povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama o primijenjenim mjerama prisile. Psihijatrijska ustanova obavijestit će Povjerenstvo o svakoj primjeni mjera prisile prema djetetu.

(5) Osoba s težim duševnim smetnjama može se obratiti Povjerenstvu za zaštitu osoba s duševnim smetnjama sa zahtjevom da ispita primjenu mjera prisile prema njoj.

Članak 65.

Ako policija po pozivu primjenjuje sredstva prisile prema osobi smještenoj u psihijatrijskoj ustanovi obvezna je postupati s posebnom pažnjom, štititi dostojanstvo osobe s duševnim smetnjama, te se držati uputa zdravstvenog osoblja.

Članak 66.

(1) Psihijatrijska ustanova obvezna je o primjeni mjera prisile obavijestiti nadležni sud ako osoba s duševnim smetnjama prema kojoj su primijenjene mjere prisile to pismeno zatraži.

(2) Sud će na odgovarajući način ispitati opravdanost, intenzitet i trajanje mjera prisile i donijeti odluke potrebne za zaštitu osobe s duševnim smetnjama.

Članak 67.

Ustanove socijalne skrbi mogu primjenjivati mjere prisile prema osobama s duševnim smetnjama koje su smještene u tim ustanovama, samo ako imaju zaposlenog psihijatra i pod uvjetima i na način propisan odredbama ove Glave.

Glava IX.

OBVEZUJUĆA IZJAVA

Članak 68.

(1) Svaka osoba može ovlastiti samo jednu osobu, koja na to pristane, da kao osoba od povjerenja umjesto nje, nakon što se ispune zakonske pretpostavke, dade ili uskrati pristanak na određene medicinske postupke propisane ovim Zakonom (u daljnjem tekstu: obvezujuća izjava).

(2) Ministar nadležan za zdravlje i ministar nadležan za pravosuđe suglasno će pravilnikom propisati sadržaj obvezujuće izjave, način davanja i opoziva, pohranjivanja, vođenja evidencije o izjavama i pristupa tim podacima.

Članak 69.

(1) Obvezujuća izjava primjenjuje se samo onda ako osoba koja ju je dala nije sposobna dati pristanak za medicinske postupke određene tom izjavom.

(2) Obvezujuća izjava obvezuje sve pružatelje medicinskih usluga koji primjenjuju medicinske postupke propisane ovim Zakonom.

Članak 70.

(1) Davatelj obvezujuće izjave može biti osoba koja je navršila 18 godina života ili je stekla poslovnu sposobnost prije punoljetnosti, a nije lišena poslovne sposobnosti za donošenje odluka o medicinskim postupcima.

(2) Osoba od povjerenja može biti osoba koja je navršila 18 godina života i koja nije lišena poslovne sposobnosti.

(3) Osoba od povjerenja ne može ovlaštenje iz obvezujuće izjave prenijeti na drugu osobu.

Članak 71.

(1) Davatelj obvezujuće izjave koji je sposoban dati pristanak za medicinske postupke propisane ovim Zakonom u svakom trenutku može opozvati obvezujuću izjavu.

(2) Osoba od povjerenja može opozvati u svakom trenutku svoj pristanak u obvezujućoj izjavi, osim u hitnim slučajevima.

(3) Opoziv obvezujuće izjave nije potreban u slučaju njezine izmjene ili dopune ako se ne mijenja osoba od povjerenja.

Članak 72.

(1) Obvezujuća izjava ima prednost pred odlukama zakonskoga zastupnika.

(2) Ako psihijatrijska ustanova smatra da je odluka osobe od povjerenja štetna za osobu s duševnim smetnjama obavijestit će o tome nadležni centar za socijalnu skrb koji je ovlašten pokrenuti postupak opoziva obvezujuće izjave pred općinskim sudom mjesno nadležnim prema prebivalištu, odnosno boravištu osobe s duševnim smetnjama.

(3) Do pravomoćnosti odluke iz stavka 2. ovoga članka, sud može privremenom mjerom zaštititi interese osobe s duševnim smetnjama.

Članak 73.

Obvezujuća izjava prestaje važiti u slučaju smrti davatelja izjave ili osobe od povjerenja, u slučaju lišenja poslovne sposobnosti osobe od povjerenja, opozivom obvezujuće izjave ili odlukom suda.

Glava X.

POVJERENSTVO ZA ZAŠTITU OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

Članak 74.

(1) Povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo) osniva se pri ministarstvu nadležnom za pravosuđe.

(2) Povjerenstvo je nadležno:

1. raspravljati pitanja od važnosti za zaštitu osoba s duševnim smetnjama te predlagati i poticati donošenje mjera za njezino unapređivanje,

2. pratiti poštovanje ljudskih prava i sloboda te dostojanstva osoba s duševnim smetnjama,

3. pratiti provođenje medicinskih postupaka propisanih ovim Zakonom i predlagati mjere radi otklanjanja uočenih nepravilnosti,

4. ispitivati pojedinačne slučajeve prisilnog zadržavanja i smještaja u psihijatrijsku ustanovu i posebno primjenu posebnih medicinskih postupaka i mjera prisile prema osobama s duševnim smetnjama, te predlagati mjere radi otklanjanja uočenih nepravilnosti,

5. provjeravati izvršenje predloženih mjera,

6. iznositi nadležnim tijelima prijedloge i mišljenja u vezi s primjenom ovoga Zakona,

7. odobravati projekte biomedicinskih istraživanja nad osobama s duševnim smetanjama i pratiti njihovu provedbu.

8. razmatrati i davati mišljenje o drugim pitanjima važnima za zaštitu osoba s duševnim smetnjama i unapređivanja njihova zdravlja.

Članak 75.

(1) Povjerenstvo ima 11 članova, od kojih su pet stručnjaka iz područja psihijatrije, četiri stručnjaka iz područja prava, jedan stručnjak iz područja socijalnog rada i jedan predstavnik udruga registriranih iz područja zaštite ljudskih prava.

(2) Predsjednika i članove Povjerenstva imenuje ministar nadležan za pravosuđe na vrijeme od četiri godine.

(3) Ministar nadležan za pravosuđe donosi poslovnik o radu Povjerenstva.

(4) Ministarstvo nadležno za pravosuđe obavlja administrativne poslove za Povjerenstvo.

Članak 76.

(1) Radi provjere uvjeta i načina provođenja zaštite i liječenja osoba s duševnim smetanjama članovi Povjerenstva mogu, uz najavu ili bez nje, obilaziti psihijatrijske ustanove i ustanove socijalne skrbi. Članove Povjerenstva za obilazak određuje predsjednik Povjerenstva.

(2) Povjerenstvo će na temelju zapisnika o obilasku sastaviti izvješće koje se dostavlja ustanovi u kojoj je obilazak obavljen, tijelu nadležnom za nadzor ustanove, podноситelju prijave ako je povod obilasku pojedinačna prijava i osobi s duševnim smetnjama ako je ona bila razlogom obilaska.

(3) Ako utvrdi povrede u provedbi zakona ili povrede pravila struke Povjerenstvo je obvezno bez odgode, a najkasnije u roku od 15 dana od utvrđene povrede o tome obavijestiti nadležno državno tijelo i nadležnu komoru radi poduzimanja propisanih mjera.

(4) Na sve članove Povjerenstva primjenjuje se obveza čuvanja tajne u skladu s odredbama glave V. ovoga Zakona.

(5) Sredstva za rad Povjerenstva osiguravaju se u državnom proračunu.

Članak 77.

Inspeksijski nadzor nad provedbom ovoga Zakona provodi Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo socijalne politike i mladih i Ministarstvo pravosuđa svaki u okviru svog djelokruga rada.

Glava XI.

PREKRŠAJNE ODREDBE

Članak 78.

(1) Novčanom kaznom u iznosu od 10.000,00 do 200.000,00 kuna, kaznit će se psihijatrijska ustanova ako:

1. osobi s duševnim smetnjama uskrati prava iz članka 14. stavka 1. ovoga Zakona, osim u slučajevima iz članka 14. stavka 4. ovoga Zakona,
2. primijeni psihokirurgiju prema osobi s duševnim smetnjama protivno članku 16. ovoga Zakona,
3. primijeni kastraciju prema osobi s duševnim smetnjama protivno članku 17. ovoga Zakona,
4. primijeni elektrokonvulzivno liječenje prema osobi s duševnim smetnjama protivno članku 18. ovoga Zakona,
5. primijeni biomedicinska istraživanja nad osobom s duševnim smetnjama protivno članku 19. stavku 1. i 2. ovoga Zakona,
6. o provedbi biomedicinskog istraživanja ne izvijesti Povjerenstvo prema članku 19. stavku 3. ovoga Zakona,
7. ne vodi medicinsku dokumentaciju osobe s duševnim smetnjama prema člancima 14. stavku 2., 20. stavku 1., 23. stavku 1., 26. stavku 4., 30., 31. stavku 1. i 64. stavku 2. ovoga Zakona,
8. da podatke iz medicinske dokumentacije protivno članku 23. stavcima 2., 3. i 4. ovoga Zakona,
9. kod dobrovoljnog smještaja ne pribavi pisani pristanak osobe s duševnim smetnjama prema članku 25. stavku 1. ovoga Zakona,
10. o smještaju bez pristanka ne obavijesti Pravobranitelja za osobe s invaliditetom prema članku 26. stavku 1. ovoga Zakona,
11. o prisilnom zadržavanju osobe smještene bez pristanka ne obavijesti nadležni sud prema članku 26. stavku 4. ovoga Zakona,
12. o prijemu u psihijatrijsku ustanovu ne obavijesti osobe prema članku 29. stavku 3. ovoga Zakona,
13. iz psihijatrijske ustanove ne otpusti osobu kod koje ne postoje razlozi za zadržavanje prema članku 30. ovoga Zakona,
14. o prisilnom zadržavanju ne obavijesti nadležni sud prema članku 32. stavku 1. i članku 33. ovoga Zakona,
15. prisilno smještenu osobu s duševnim smetnjama ne otpusti iz psihijatrijske ustanove prema članku 46. ovoga Zakona,
16. o prijevremenom otpustu prisilno smještene osobe s duševnim smetnjama ne obavijesti nadležni sud prema članku 47. stavkom 2. ovoga Zakona,
17. o provedbi psihijatrijskog liječenja nebrojive osobe na slobodi ne obavijesti nadležni sud prema članku 55. stavku 1. i 2. ovoga Zakona,

18. o privremenom izlasku neubrojive osobe iz psihijatrijske ustanove ne obavijesti nadležni sud prema članku 57. stavku 2. ovoga Zakona,
 19. o otpustu iz psihijatrijske ustanove ili prestanku liječenja neubrojive osobe na slobodi ne obavijesti nadležni sud prema članku 58. stavku 6. ovoga Zakona,
 20. primijeni mjere prisile protivno članku 61. ovoga Zakona,
 21. o primjeni mjera prisile ne obavijesti osobe i povjerenstva prema članku 64. stavku 3. i 4. ovoga Zakona,
 22. o primjeni mjera prisile na obavijesti nadležni sud prema članku 66. stavku 1. ovoga Zakona
 23. ne postupi po obvezujućoj izjavi prema članku 69. ovoga Zakona.
- (2) Novčanom kaznom u iznosu od 5.000,00 do 25.000,00 kuna, kaznit će se odgovorna osoba u psihijatrijskoj ustanovi i fizička osoba čijom radnjom je ostvaren prekršaj iz stavka 1. ovoga članka.
- (3) Novčanom kaznom u iznosu od 20.000,00 do 400.000,00 kuna kaznit će se psihijatrijska ustanova za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka počinjen prema djetetu.
- (4) Novčanom kaznom u iznosu od 10.000,00 do 50.000,00 kuna kaznit će se odgovorna osoba u psihijatrijskoj ustanovi i fizička osoba čijom je radnjom ostvaren prekršaj iz stavka 1. ovoga članka počinjen prema djetetu.
- (5) Novčanom kaznom u iznosu od 10.000,00 do 200.000,00 kuna, kaznit će se ustanova socijalne skrbi ako primijeni mjere prisile protivno članku 67. ovoga Zakona.
- (6) Novčanom kaznom u iznosu od 5.000,00 do 25.000,00 kuna, kaznit će se odgovorna osoba u ustanovi socijalne skrbi i fizička osoba čijom je radnjom ostvaren prekršaj iz stavka 5. ovoga članka.

Glava XII.

PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 79.

(1) Ministar nadležan za zdravlje donijet će u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona sljedeće podzakonske akte i provedbene propise:

1. odluku o listi psihijatrijskih ustanova koje ispunjavaju uvjete za smještaj i liječenje djece odvojeno od punoljetnih osoba (članak 10. stavak 3.),
2. pravilnik o sadržaju isprave o pregledu osobe s težim duševnim smetnjama (članak 28. stavak 2.),
3. pravilnik o sadržaju obavijesti o prisilnom zadržavanju u psihijatrijskoj ustanovi (članak 32. stavak 2.),
4. odluku o listi psihijatrijskih ustanova za prisilni smještaj neubrojivih osoba i listi psihijatrijskih ustanova u kojima se neubrojive osobe liječe na slobodi (članak 53. stavak 3.),

5. pravilnik o vrstama i načinu primjene mjera prisile prema osobama s težim duševnim smetnjama (članak 60. stavak 2.),

(2) Ministar nadležan za zdravlje i ministar nadležan za unutarnje poslove suglasno će, u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona, donijeti Naputak o postupanju policije u dovođenju osoba s duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu (članak 28. stavak 4.).

(3) Ministar nadležan za pravosuđe i ministar nadležan za zdravlje suglasno će, u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona, donijeti pravilnik o sadržaju obvezujuće izjave načinu davanja i opoziva, pohranjivanja, vođenja evidencije o izjavama i pristupa tim podacima (članak 68. stavak 2.).

(4) Ministar nadležan za pravosuđe imenovat će u roku od 30 dana od stupanja na snagu ovoga Zakona Povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama (članak 75. stavak 2.) i donijeti poslovnik o njegovom radu u roku od 30 dana od imenovanja Povjerenstva (članak 75. stavak 3.).

Članak 80.

Do stupanja na snagu propisa iz članka 79. stavka 1. točke 2., 3. i 4. ovoga Zakona, primjenjuju se u dijelu u kojem nisu u suprotnosti s odredbama ovoga Zakona:

- Obrazac obrazloženja prisilnog smještaja osoba s duševnim smetnjama u psihijatrijskoj ustanovi („Narodne novine“ broj 86/98.),
- Obrazac obavijesti o prisilnom zadržavanju u psihijatrijskoj zdravstvenoj ustanovi („Narodne novine“ broj 86/98.),
- Rješenje o određivanju zdravstvenih ustanova za smještaj i liječenje nebrojivih osoba („Narodne novine broj 86/98., 45/06.).

Članak 81.

(1) Postupci prisilnog zadržavanja i prisilnog smještaja, produženja i otpusta iz psihijatrijske ustanove pokrenuti prije stupanja na snagu ovoga Zakona dovršit će se primjenom odredbi Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama („Narodne novine“ broj 11/97., 27/98., 128/99., 79/02.).

(2) Iznimno od odredbe stavka 1. ovoga članka odredbe članka 44. ovoga Zakona primjenjivat će se i na postupke pokrenute prije stupanja na snagu ovoga Zakona, ako je drugostupanjaska odluka u njima donesena nakon stupanja na snagu ovoga Zakona.

(3) Na postupke produženja prisilnog smještaja te otpusta osoba iz psihijatrijske ustanove prema kojima je prisilni smještaj pravomoćno određen primjenom Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama („Narodne novine“ broj 11/97., 27/98., 128/99., 79/02.), a koji će se pokrenuti nakon stupanja na snagu ovoga Zakona, primjenjivat će se odredbe ovoga Zakona.

(4) Odredbe glave VII. ovoga Zakona na odgovarajući će se način primijeniti u izvršenju sudskih odluka donesenih prema nebrojivim osobama na temelju Zakona o kaznenom postupku („Narodne novine“ broj 110/97., 27/98., 58/99., 112/99., 58/02., 143/02. i 115/06.) i Zakona o kaznenom postupku („Narodne novine“, broj 152/08., 76/09., 80/11., 91/12., 143/12., 56/13. i 145/13.).

Članak 82.

Državno povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama osnovano temeljem odredbi Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama („Narodne novine“, broj 11/97., 27/98., 128/99. i 79/02.) nastavlja s radom do osnivanja Povjerenstva u skladu s odredbama ovoga Zakona.

Članak 83.

Psihijatrijska ustanova će u roku od 30 dana od stupnja na snagu ovoga Zakona obavijestiti Pravobranitelja za osobe s invaliditetom o svim osobama s težim duševnim smetnjama koje su se na dan stupanja na snagu ovoga Zakona zatekle u psihijatrijskoj ustanovi na temelju pristanka zakonskog zastupnika.

Članak 84.

(1) Danom stupanjem na snagu ovoga Zakona prestaje važiti Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama („Narodne novine“ broj 11/97., 27/98., 128/99., 79/02.).

Članak 85.

Ovaj Zakon objavit će se u „Narodnim novinama“, a stupa na snagu 1. rujna 2014.

OBRAZLOŽENJE POJEDINAČNIH ODREDBA

Članak 1.

Članak 1. propisuje sadržaj i djelokrug Zakona. U odnosu na važeći Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama članak nije sadržajno mijenjan, već je pojednostavljen izričaj kako bi se jasno istaknulo ono što se ovim Zakonom regulira, a to je prije svega zaštita prava osoba s duševnim smetanja.

Članak 2.

Članak 2. propisuje način na koji se provodi zaštita prava osoba s duševnim smetnjama. Zaštita prava osoba s duševnim smetnjama je proširena sukladno Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom („Narodne novine“, Međunarodni ugovori broj 6/07, 5/08) te je dodana toč. 5. (poticanje rada udruga kojima je cilj ostvarivanje prava interesa osoba s duševnim smetnjama). Ovom izmjenom na sveobuhvatniji način reguliran je opseg zaštite prava osoba s duševnim smetnjama koji pored medicinske zaštite osoba s duševnim smetnjama, uključuje i njihovo obrazovanje, socijalizaciju i aktivnu ulogu društva u zaštiti prava osoba s duševnim smetnjama, a koja se ostvaruje kroz djelovanje udruga i edukaciju osoba koje su u kontaktu s osobama s duševnim smetnjama.

Članak 3.

Članak 3. sadrži definicije pojmova koje se upotrebljavaju u Zakonu. Svrha ovih odredaba je pravilna primjena Zakona. Definicije pojedinih pojmova u ovom članku nemaju opći značaj interpretativnih pravila, već su značenja izraza u ovom članku obvezatna samo u primjeni ovoga Zakon, na što i upućuje ovaj članak. Dosadašnji izrazi „osoba s duševnim smetnjama“ i „osoba s težim duševnim smetnjama zamijenjeni su pojmom „duševna smetnja“ i „teža duševna smetnja“. Radi se o definiciji duševne smetnje kao poremećaja prema važećim međunarodno priznatim klasifikacijama mentalnih poremećaja. Naime i prema terminologiji Svjetske zdravstvene organizacije (klasifikacija mentalnih poremećaja) pojam mentalni poremećaj najšira je kategorija i najprihvatljivija osnova za definiciju duševne smetnje. Pojednostavljena je definicija neubrojive osobe, a brisana je definicija osobe nesposobne za sudjelovanje u kaznenom ili prekršajnom postupku kao suvišna. Definicija djeteta usklađena je sa Konvencijom o pravima djeteta (dijete je osoba koja nije navršila osamnaest godina života), dok u slučaju kada dijete mlađe od 18 godina zaključi brak ono automatski stječe poslovnu sposobnost i ne treba zakonskog zastupnika (primjerice kod davanja pristanka). Nadalje pojam „liječnički postupak“ kao uži pojam zamijenjen je širim pojmom „medicinski postupak“ koji obuhvaća prijem, zadržavanje, smještaj u psihijatrijsku ustanovu, dijagnostički postupak i određeni oblik liječenja osobe s duševnim smetnjama. Po uzoru na komparativna rješenja, proširena je definicija pristanka na način da su navedeni kriteriji koji se uzimaju u obzir kada se određuje sposobnost osobe za davanje pristanka. Prema tim kriterijima osoba s duševnim smetnjama sposobna je dati pristanak odnosno izraziti svoju volju ako može: razumjeti informaciju važnu za davanje pristanka, upamtiti tu informaciju i koristiti je u procesu davanja pristanka. (točka 13). Kod pojma dobrovoljnog smještaja (točka 2.) novina je da pristanak osobe se duševnim smetnjama mora biti pisani. U slučaju kada osoba s duševnim smetnjama nije sposobna dati pristanak, pristanak za smještaj daje osoba od povjerenja ili zakonski zastupnik (točka 16. smještaj bez pristanka) što predstavlja novinu. Novina je i uvođenje osobe od povjerenja (točka 9.), koja je u smislu ovoga Zakon osoba ovlaštena temeljem obvezujuće izjave dati ili odbiti pristanak na određene medicinske

postupke za osobu s duševnim smetnjama, čime se djelomično osigurava provedba članka 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Članak 4.

Člankom 4. propisuje se odgovarajuća primjena odredbi ovoga Zakona i na osobe s duševnim smetnjama koje se nalaze na izdržavanju kazne zatvora.

Članak 5.

Člankom 5. propisano je da se sredstva za troškove prisilnog smještaja u psihijatrijskoj ustanovi nebrojivih osoba osiguravaju se u državnom proračunu.

Članak 6.

Člankom 6. jamči se osobi s duševnim smetnjama pravo na zaštitu i unapređenje njezina zdravlja, jednakost u postupanju u odnosu na uvjete i standarde liječenja koje imaju osobe smještene u druge zdravstvene ustanove. Standardi liječenja su novina u tekstu zakona u skladu sa člankom 12. Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturalnim pravima. Nadalje, propisano je da se prava i slobode osoba s duševnim smetnjama mogu ograničiti pod uvjetima propisanim zakonom i u mjeri u kojoj je to nužno radi njezine zaštite čime su uvedena načela proporcionalnosti i minimalne restrikcije u postupanju prema osobama s duševnim smetnjama.

Članak 7.

Člankom 7. kao jednim od temeljnih načela naglašena je zaštita prava osoba s duševnim smetnjama. Naime zbog prirode duševne bolesti osobe su podložnije ugrožavanju, te se upravo njihova zaštita treba temeljiti na apsolutnom poštovanju dostojanstva i onemogućavanju svakog oblika iskorištavanja, zlostavljanja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja. Odredba je usklađena sa člankom 3. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Zbog slučajeva iz prakse u kojima su se osobe s duševnim smetnjama koristile za obavljanje poslova zdravstvenog osoblja (primjerice, briga oko drugih osoba s duševnim smetnjama, hranjenje mijenjanje pelena ...) uvedena je novina da radna terapija mora biti dobrovoljna, određena programom liječenja i ni na koji način ne smije obuhvaćati radne zadatke medicinskog osoblja. Na ovako propisani način radna terapija omogućava obavljanje drugih poslova primjerice uređivanje vrta, košnja trave, a koji poslovi mogu biti od interesa za osobu s duševnim smetnjama i utjecati na njezinu rehabilitaciju i integraciju u obiteljsku, radnu i društvenu sredinu.

Članak 8.

Članak 8. je nov i definira psihijatrijsku dijagnozu, a uveden je zbog veće zaštite osoba s duševnim smetnjama i kako bi se spriječilo olako postavljanje psihijatrijske dijagnoze. Članak je koncipiran u skladu s Načelima zaštite osoba s mentalnim oboljenjima i unapređenja zaštite mentalnog zdravlja (UN- 17.12.1991.) i Preporukom Vijeća Europe rec.10 (2004.) koje se odnose na zaštitu ljudskih prava i dostojanstva osoba s duševnim smetnjama. Psihijatrijska dijagnoza mora biti temeljena na važećim međunarodno priznatim klasifikacijama mentalnih poremećaja i ne smije se temeljiti samo na podacima o prošlom medicinskom postupku, čime se ispunjava i jedna od generalnih mjera u izvršenju presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu *X i Y protiv Hrvatske*. Nadalje, temeljem iste

Preporuke Vijeća Europe Rec.10 (2004.) i Preporuke broj R (83)2 propisano je da neprilagođenost društvenim normama sama po sebi ne smije biti razlog za postavljanje dijagnoze.

Članak 9.

Članak 9. propisuje načelo određivanja najboljeg interesa i načelo minimalne restrikcije u postupanju psihijataru i zdravstvenih radnika prilikom medicinskih postupaka prema osobama s duševnim smetnjama. Prilikom postupanja prednost treba dati suradnji, te uvažavanju želja i potreba osoba s duševnim smetnjama.

Članak 10.

Članak 10. propisuje da je kod primjene medicinskih postupaka prema djeci potrebno uvažiti mišljenje djeteta sukladno njegovoj dobi i zrelosti djeteta, a što je sukladno članku 12. Konvencije o pravima djeteta. Nadalje propisuje se da se liječenje djece u psihijatrijskoj ustanovi provodi odvojeno od punoljetnih osoba a što je u skladu s člankom 3. Konvencije o pravima djeteta. Također je sada prvi puta propisana dužnost ministra nadležnog za zdravlje da odlukom propiše listu psihijatrijskih ustanova koje ispunjavaju uvjete za smještaj i liječenje djece.

Članak 11.

Članak 11. propisuje način vođenja medicinske dokumentacije koja mora biti potpuna i precizna jer samo redovito vođena te potpuna i precizna medicinska dokumentacija predstavlja kvalitetan materijal i odraz je cjelokupnog tretmana koji je pružen osobi s duševnim smetnjama.

Članak 12.

Članak 12. propisuje da za provođenje medicinskog postupka mora postojati pristanak osobe s duševnim smetnjama, time da se prije davanja pristanka mora utvrditi da je osoba sposobna dati pristanak. Time se želi istaknuti zaštita prava na samoodređenje osoba s duševnim smetnjama. Pristanak je osnova za provođenje medicinskog postupka. Za pojedine medicinske postupke izriječno se traži da pristanak bude pisani, primjerice kod elektrokonvulzivnog liječenja (članak 18. ovoga Zakona), biomedicinskih istraživanja (članak 19. ovoga Zakona), dobrovoljnog smještaja osobe u psihijatrijsku ustanovu (članak 25. ovoga Zakona). Kriteriji za utvrđivanje sposobnosti za davanje pristanka navedeni su u definiciji pristanka (članak 3. stavak 1. točka 13. ovoga Zakona). Članak propisuje iznimku od obveze utvrđivanja sposobnosti za davanje pristanka i traženja pristanka. Naime, nije obvezno utvrđivanje sposobnosti za davanje pristanka i traženje pristanka u situacijama kada je neposredno ugrožen život osobe s duševnim smetnjama ili prijeti ozbiljna i neposredna opasnost od narušavanja zdravlja osobe s duševnim smetnjama. Sukladno članku 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom propisano je da se osoba lišena poslovne sposobnosti ne smatra nesposobnom za davanje pristanka. Nadalje, stavak 5. propisuje iznimku, odnosno da se osoba s duševnim smetnjama može podvrgnuti medicinskom postupku i bez njezinog pristanka samo pod uvjetima i po postupku propisanim ovim Zakonom, primjerice kod smještaja bez pristanka (članak 26. ovoga Zakona) i kod prisilnog smještaja (članak 27. ovoga Zakona).

Članak 13.

Člankom 13. propisan je sudski nadzor kod prisilnog zadržavanja u psihijatrijskoj ustanovi čime se svakoj osobi lišenoj slobode jamči pravo na sudsku zaštitu sukladno članku 5. stavku 4. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Stavkom 2. propisuje se hitnost svih postupaka koji se provode po odredbama ovoga Zakona.

Članak 14.

Članak 14. stavak 1. uređuje ostvarivanje prava svim osobama s duševnim smetnjama u psihijatrijskoj ustanovi i izvan nje u skladu s Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima, Preporukom Vijeća Europe Rec.10 (2004.), Preporukom Vijeća Europe broj R (83)2, Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom, Načelima za zaštitu osoba s duševnim smetnjama i za unapređenje duševnog zdravlja, Rezolucija 46/119. Točkom 1., 2. i 4. uređeno je pravo na informaciju prema kojem svaka osoba s duševnim smetnjama mora biti u vrijeme prijema upoznata na pristupačan način sa svojim pravima i dužnostima, razlozima i ciljevima smještaja kao i sa podacima o svom zdravstvenom stanju. Točkom 3. propisano je pravo na smještaj u najbližoj odgovarajućoj ustanovi. Odgovarajućom ustanovom smatra se ustanova koja ima uvjete za primjenu medicinskog postupka i koja je najbliža mjestu prebivališta odnosno boravišta osobe s duševnim smetnjama ili mjestu gdje je zatečena (članak 3. stavak 1. toč.7. ovoga Zakona). Ovo pravo važno je jer se njime osobama s duševnim smetnjama osigurava održavanje veza s obiteljima i omogućava održavanje socijalnih kontakata u sredini u kojoj su živjeli u skladu sa člankom 19.a) Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Točkom 5. jamči se osobama s duševnim smetnjama pravo da aktivno sudjeluju u planiranju i provođenju svojeg liječenja, rehabilitacije i resocijalizacije, čime se uspostavlja bolja suradnja liječnika i osobe. Točkom 6. propisano je pravo na obrazovanje i radno osposobljavanje osoba s duševnim smetnjama prema općem ili posebnom programu. Točkom 7. jamči se pravo osobama s duševnim smetnjama na odgovarajuću novčanu naknadu za rad u radno-terapijskim poslovima od kojih ustanova u kojoj se nalaze ostvaruje prihod. Osobe s duševnim smetnjama mogu raditi u okviru ustanove na održavanju okoliša, radionicama i slično, a sam rad u terapijske svrhe dio je liječničkog tretmana i važan je za očuvanje samopouzdanja kao i stava o vlastitoj korisnosti. Točkom 8. propisano je pravo podnošenja pritužbe. Osoba s duševnim smetnjama mora biti poučena o pravu na podnošenje pritužbi čelniku ustanove ili odjela i na njih dobiti odgovore u propisanom roku. Točkom 9. propisano je pravo na žalbu, prijave, prijedloge, pritužbe i druge pravne lijekove nadležnim pravosudnim i drugim državnim tijelima. Točkom 10., 11., 12. i 13. propisano je pravo na slobodu komuniciranja, a koje uključuje savjetovanja s liječnikom ili odvjetnikom, druženje s drugim osobama u ustanovi i primanje posjeta, slanje i primanje pošte, paketa, tiskovina, telefoniranje, elektroničku komunikaciju, te praćenje radijskih i televizijskih programa. Pravo na druženje s drugim osobama, te pravo na slanje i primanje pošte, paketa, tiskovina, telefoniranje, elektroničku komunikaciju, mogu se ograničiti ako postoji opravdana sumnja da osoba s duševnim smetnjama nastoji pribaviti oružje ili drogu, dogovara se o bijegu ili počinjenju težeg kaznenog djela ili bi korištenje tih prava moglo teško narušiti zdravlje ili sigurnost osobe (stavak 4. ovoga članka). Točkom 14. propisano je pravo na posjedovanje predmeta za osobnu uporabu. Točkom 15. propisano je pravo na slobodu vjere odnosno pravo sudjelovanja u vjerskim aktivnostima po svom izboru. Točkom 16. propisano je da osoba s duševnim smetnjama ima pravo predložiti premještaj u drugu psihijatrijsku ustanovu, dok je točkom 17. propisano njezino pravo na osiguranu podršku za prihvata u zajednici sukladno članku 19.b) Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Kao novo pravo, u skladu sa recentnim promjenama u biračkom zakonodavstvu, propisano je pravo na glasovanje za

vrijeme boravka u psihijatrijskoj ustanovi, u skladu sa člankom 29.a) Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. U točki 19. navodi se mogućnost ostvarivanja i drugih prava prema posebnim propisima, a što uključuje prava primjerice sukladno Zakonu o zaštiti prava pacijenata („Narodne novine“ broj 169/04, 37/08) pravo na obaviještenost, pravo na suodlučivanje, pravo na pristup dokumentaciji, pravo na povjerljivost, pravo na privatnost, pravo na naknadu štete. O pravima propisanim ovim člankom osoba s duševnim smetnjama mora biti obaviještena. Pravo na informaciju, pravo na sudjelovanje u planiranju i provođenju liječenja, resocijalizacije i rehabilitacije, te premještanje u drugu psihijatrijsku ustanovu mogu ostvarivati uz osobu s duševnim smetnjama i osoba od povjerenja i zakonski zastupnik. Zakonski zastupnik može pored navedenih prava podnositi i prijave, prijedloge, pritužbe, prigovore, žalbe i druge pravne lijekove nadležnim pravosudnim i drugim državnim tijelima,

Članak 15.

Člankom 15. propisano je obvezno imenovanje odvjetnika osobi s duševnim smetnjama u sudskim postupcima propisanim ovim Zakonom. Kao novina propisano je da kod postavljanja odvjetnika sud mora voditi računa o stručnosti odvjetnika iz područja forenzičke psihijatrije.

Članak 16.

Člankom 16. zabranjena je primjena psihokirurgije prema osobama s duševnim smetnjama. Pod psihokirurgijom se razumijeva primjena neurokirurških metoda liječenja teških psihičkih poremećaja na koje se prethodno nije moglo utjecati niti jednom drugom terapijskom metodom. Radi se o zahvatima kojima se uklanjanju pojedini dijelovi mozga u kojima se nalaze „centri“ odgovorni za patološki promjenjivo ponašanje ili se prekidaju veze između pojedinih dijelova mozga koji zajednički potiču takvo poremećeno i za pacijentovu okolinu iznimno opterećujuće ponašanje. Navedena metoda napuštena je u većini suvremenih psihijatrijskih sustava.

Članak 17.

Člankom 17. propisano je da kastracija osobe s duševnim smetnjama nije dopuštena ako se provodi u svrhu sterilizacije.

Članak 18.

Člankom 18. propisane su pretpostavke za primjenu elektrokonvulzivnog liječenja koje moraju biti kumulativno ispunjene. Elektrokonvulzivno liječenje je dopustivo samo na temelju pisanog pristanka osobe s duševnim smetnjama, kada su iscrpljene sve ostale metode liječenja, kada se očekuje da će primjena biti od koristi za osobu s duševnim smetnjama i bez štetnih popratnih posljedica te kada je etičko povjerenstvo dalo pozitivno mišljenje.

Članak 19.

Članak 19. propisuje pretpostavke za primjenu biomedicinskog istraživanja nad osobama s duševnim smetnjama koje moraju biti kumulativno ispunjene. Kao prva pretpostavka propisano je odobrenje projekta biomedicinskog istraživanja od strane Povjerenstva za zaštitu osoba s duševnim smetnjama koje takvo odobrenje donosi nakon preispitivanja znanstvenog značaja, etičnosti istraživanja i važnosti cilja za osobe s duševnim smetnjama. Nadalje, kao pretpostavka propisano je i pozitivno mišljenje etičkog povjerenstva koje daje mišljenje o etičkoj prihvatljivosti uključivanja osobe s duševnim smetnjama u istraživanje. Osoba s duševnim smetnjama mora biti upoznata o prirodi, važnostima i rizicima istraživanja te dati svoj pisani pristanak za poduzimanje istraživanja. Nastavno na navedene uvjete za primjenu

biomedicinskog istraživanja potrebno je da odjelni liječnik da mišljenje da će rezultati istraživanja biti od koristi za zdravlje osobe nad kojom se primjenjuje istraživanje. Sve navedene pretpostavke u skladu su s člankom 16. Konvencije o ljudskim pravima i biomedicini. Stavkom 2. propisano je da odluku o uključivanju osobe s duševnim smetnjama u biomedicinsko istraživanje donosi čelnik psihijatrijske ustanove nakon što pribavi sva prethodno navedena mišljenja, odobrenja i pristanak. O provedbi biomedicinskog istraživanja potrebno je izvijestiti Povjerenstvo.

Članak 20.

Člankom 20. dodatno se ojačava kontrola primjene posebnih medicinskih postupaka i biomedicinskog istraživanja. Bilješke o primjeni posebnih medicinskih postupaka i biomedicinskih istraživanja moraju se uvijek upisati u medicinsku dokumentaciju. Stavkom 2. ovoga članka isključena je mogućnost davanja pristanka na posebne medicinske postupke i biomedicinsko istraživanje od strane zakonskog zastupnika, čime se primjena postupaka i istraživanja daje na dispoziciju samo osobi s duševnim smetnjama prema kojoj se primjenjuju. Odredba se usklađuje sa čl. 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom prema kojoj nije dopušteno davanje zamjenskog pristanka. Također, Ujedinjeni narodi upozoravaju da primjena takvih medicinskih postupaka bez pristanka osobe na koju se odnose mogu dovesti do nehumanog i ponižavajućeg postupanja te pozivaju na njihovu zabranu (Izvješće posebnog izvjestitelja Juana Mendeza, 2013.). Stavkom 3. ovoga članka, u cilju izbjegavanja zlouporabe zbog sukoba interesa propisano je obvezno izuzeće odjelnog liječnika osobe s duševnim smetnjama kada je on član etičkog povjerenstva.

Članak 21.

Članak 21. propisuje obvezu čuvanja tajne za sve osobe koje postupaju prema osobama s duševnim smetnjama primjerice liječnici, medicinsko osoblje, službene osobe u centrima za socijalnu skrb, službene osobe ministarstva za unutarnje poslove i slično, uz izuzetak propisan u stavku 2. ovoga članka prema kojem saznanja mogu otkriti samo uz pisani pristanak osobe s duševnim smetnjama. Nadalje, stavkom 3. propisano je da pristanak osobe s duševnim smetnjama nije potreban kada je od obveze čuvanja tajne pretežniji interes javnosti ili interes druge osobe primjerice kada osoba s duševnim smetnjama priprema počinjenje težeg kaznenog djela, u cilju zaštite javnog zdravlja i sigurnosti ili drugoj osobi prijeti neposredna opasnost za njezin život ili zdravlje.

Članak 22.

Člankom 22. propisuje se obveza prikrivanja identiteta osobe s duševnim smetnjama kada se osobni podaci te osobe koriste u javnim izlaganjima i publikacijama. Stavkom 2. ovoga članka propisana je zabrana komentiranja zdravstvenog stanja osobe s duševnim smetnjama, a sve u cilju njihove zaštite.

Članak 23.

Članak 23. propisuje postupanja s medicinskom dokumentacijom, pa je tako propisana obveza upisa svakog medicinskog postupka u medicinsku dokumentaciju koji se poduzima prema osobi s duševnim smetnjama sa naznakom da li je on poduzet sa ili bez pristanka (stavak 1. ovoga članka), kome je dostupna medicinska dokumentacija osoba s duševnim smetnjama i u koju svrhu, te u kojim slučajevima se podaci iz medicinske dokumentacije mogu dati u službene svrhe nadležnim tijelima (stavak 2. i 3. ovoga članka). U tom slučaju propisano je da se podaci o osobi s duševnim smetnjama mogu nadležnim tijelima dati na njihov zahtjev, za točno određene svrhe radi ostvarivanja prava osobe s duševnim smetnjama,

a za davanje podataka potrebna je suglasnost osobe s duševnim smetnjama ili zamjenska suglasnost osobe od povjerenja ili zakonskog zastupnika.

Članak 24.

Člankom 24. propisano je uskraćivanje razgovora službenih osoba, primjerice ministarstva unutarnjih poslova i centara za socijalnu skrb s osobom s duševnim smetnjama u slučaju kada ona nije sposobna razumjeti sadržaj i posljedice razgovora. Naime, nekritično korištenje tih informacija moglo bi prouzročiti ozbiljnu štetu za osobu s duševnim smetnjama kao i drugim osobama na koje bi se podaci dobiveni u razgovoru mogli odnositi.

Članak 25.

Člankom 25. propisuje se kao uvjet za dobrovoljni smještaj osobe s duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu njezin pisani pristanak koji osoba može povući u bilo kojem trenutku. U slučaju opoziva pristanka osoba se mora otpustiti iz psihijatrijske ustanove osim ako su ostvareni uvjeti za njezino prisilno zadržavanje (članak 27. ovoga Zakona). Važeći zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama propisuje davanje samo usmenog pristanka za dobrovoljno liječenje što nije dostatno, kako za zaštitu prava osobe koja pristanak daje tako niti za zaštitu liječnika. Propisivanjem obveznog pisanog pristanka unaprjeđuje se zaštita kako samih osoba s duševnim smetnjama, tako i zaštita psihijatarata, jer je pristanak dan u pisanom obliku najbolji dokaz da je osoba s duševnim smetnjama stvarno i pristala na smještaj u psihijatrijsku ustanovu. Prilikom procjene je li neka osoba sposobna ili ne dati pristanak za smještaj potrebno je zadovoljiti kriterije navedene u članku 3. stavak 1. točka 13. ovoga Zakona koji moraju biti kumulativno ispunjeni. Naime, za valjanost pristanka osoba mora razumjeti prirodu, svrhu, rizik, posljedice i korist njezinog smještaja, mora donijeti razumnu odluku i izraziti svoju volju. Dakle, osoba mora biti sposobna izraziti vlastite prioritete, ciljeve i zabrinutost, odnosno mora biti autonomna. S druge strane psihijatar mora procijeniti elemente psihičkog stanja osobe s duševnim smetnjama koji se odnose na njezino davanje pristanka za smještaj i to sposobnost davanja pristanka, informiranost osobe i dobrovoljnost pri davanju pristanka.

Članak 26.

U članku 26. dodaje se nova kategorija smještaja u psihijatrijsku ustanovu osoba s duševnim smetnjama bez njihovog pristanka. Uvođenjem ove novine ostvaruje se zaštite prava osoba s duševnim smetnjama na slobodu iz članka 5. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, što je već potvrdio Europski sud za ljudska prava u predmetima *H.L. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, *Shtukaturov protiv Rusije*, *Stanev protiv Bugarske* i *Sykora protiv Češke Republike*. Stoga je po uzoru na Ujedinjeno Kraljevstvo uvedena mogućnost neovisnog nadzora nad odlukom zakonskog zastupnika i to od strane Pravobranitelja za osobe s invaliditetom koji je ovlašten, ukoliko sumnja u opravdanost smještaja osobe s duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu, obavijestiti sud koji će donijeti odluku prema postupku za prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu ukoliko su ostvareni uvjeti za isti. Također, bez obzira na odluku zakonskog zastupnika, ukoliko se osoba s duševnim smetnjama protivi smještaju u psihijatrijsku ustanovu, psihijatrijska ustanova dužna je pokrenuti postupak za prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu. Ovim novitetom se 1) osigurava pravilna kategorizacija smještaja u psihijatrijsku ustanovu na temelju zamjenskog pristanka, 2) smještaj bez pristanka vezuje se sa težinom duševne smetnje i opasnošću iz članka 27. ovoga Zakona te 3) osigurava neovisan i u konačnici sudski nadzor nad smještajem osobe s duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu, u skladu sa člankom 5. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Nadalje, omogućavanjem sudskog

nadzora neovisno o odluci zakonskog zastupnika udovoljava se i zahtjevima iz članka 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Članak 27.

Člankom 27. propisani su razlozi za prisilno zadržavanje i prisilni smještaj osoba s težim duševnim smetnjama. Da bi se odredilo prisilno zadržavanje ili prisilni smještaj potrebno je da se radi o osobi koja ima teže duševne smetnje i koja zbog tih smetnji ozbiljno i izravno ugrožava vlastiti ili tuđi život, zdravlje ili sigurnost. Opasnost osobe mora biti aktualna u vrijeme određivanja i trajanja prisilnog zadržavanja i smještaja. U odnosu na važeći Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama izostavljene su riječi „bez pristanka“ s obzirom da pristanak osobe s težim duševnim smetnjama kada postoje okolnosti iz članka 27. ovoga Zakona nije pravno relevantan.

Članak 28.

Članak 28. propisuje način upućivanja, dovođenja i prijem osobe iz članka 27. ovoga Zakona u psihijatrijsku ustanovu. Osoba se prima na temelju uputnice doktora medicine koji ju je pregledao, a iznimno će se primiti bez uputnice u hitnim slučajevima. Stavkom 4. ovoga članka propisano je postupanje službenih osoba ministarstva unutarnjih poslova kada asistiraju prilikom dovođenja osobe u psihijatrijsku ustanovu. U odnosu na stavak 4. novina je dužnost službenih osoba Ministarstva unutarnjih poslova da moraju postupati sa posebnom pažnjom i štiti dostojanstvo osobe s duševnim smetnjama te se držati uputa liječnika.

Članak 29.

Člankom 29. propisuje se postupanje psihijatra po prijemu osobe s duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu kod postupka prisilnog zadržavanja i prisilnog smještaja. Ulaskom u psihijatrijsku ustanovu započinje postupak prijema koji može trajati do 48 sati u kojem roku psihijatar mora utvrditi postojanje, odnosno ne postojanje razloga za prisilno zadržavanje osobe. Radi se o krajnjem roku za donošenje odluke, a psihijatar ju treba donijeti čim za to postoje pretpostavke, dakle moguće već i nakon prvog pregleda. Važeći Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama propisuje rok do 72 sata za utvrđivanje razloga za prisilno zadržavanje. Skraćanjem roka do 48 sati osigurava se osobama s težim duševnim smetnjama veća zaštita i onemogućava njihovo predugo zadržavanje u situacijama kada ne postoje razlozi za njihovo prisilno zadržavanje, odnosno prisilni smještaj čime se proširuje zaštita u okviru čl. 5. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Usporedbe radi, prema Zakonu o kaznenom postupku (članak 112.) pritvor protiv uhićenika, bez odluke suca istrage može trajati najdulje 48 sati od uhićenja, nakon proteka kojeg roka se osoba mora pustiti ili sudac istrage mora odlučiti o određivanju istražnog zatvora ili puštanja na slobodu. Tijekom prijema psihijatar će osobu upoznati sa njezinim pravima propisanim ovim Zakonom (članak 14. ovoga Zakona), obavijestiti osobu od povjerenja, odnosno zakonskog zastupnika ili osobu koja živi u istom kućanstvu sa primljenom osobom, o čemu je dužan sastaviti službenu bilješku.

Članak 30.

Člankom 30. propisano je postupanje psihijatra u slučaju kada ne postoje razlozi za prisilno zadržavanje propisani člankom 27. ovoga Zakona. U tom slučaju psihijatar će otpustiti dovedenu osobu i svoju odluku s obrazloženjem upisati u medicinsku dokumentaciju.

Članak 31.

Člankom 31. propisano je postupanje psihijatra u slučaju kada postoje razlozi za prisilno zadržavanje osobe iz članka 27. ovoga Zakona. U tom slučaju psihijatar će odluku o

prisilnom zadržavanju upisati u medicinsku dokumentaciju zajedno s obrazloženjem i svoju odluku priopćiti prisilno zadržanoj osobi te ju je dužan upoznatima s razlozima zbog koji je tako odlučio kao i s ciljevima koji se hoće postići njezinim prisilnim zadržavanjem.

Članak 32.

Članak 32. propisuje da je psihijatrijska ustanova dužna o prisilnom zadržavanju osobe s težim duševnim smetnjama obavijesti, bez odgode a najkasnije u roku od 12 sati od donošenja odluke psihijatra, županijski sud na području kojega se nalazi psihijatrijska ustanova. Stavkom 2. ovoga članka propisana je obveza ministru zdravlja za donošenje pravilnika kojim će biti propisan sadržaj obavijesti o prisilnom zadržavanju.

Članak 33.

Članak 33. propisuje isti postupak prisilnog zadržavanja u odnosu na osobu koja je u psihijatrijsku ustanovu bila dobrovoljno smještena i koja je opozvala svoj pristanak za dobrovoljni smještaj, a kod koje su nastupili razlozi za prisilno zadržavanje iz članka 27. ovoga Zakona. I u ovom slučaju psihijatrijska ustanova je dužna u roku od 12 sati od opoziva pristanka obavijestiti nadležni županijski sud prema sjedište odgovarajuće psihijatrijske ustanove.

Članak 34.

U članku 34. propisana je stvarna i mjesna nadležnost te sastav suda koji u izvanparničnom postupku odlučuje o prisilnom smještaju osobe s težim duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu te supsidijarna primjena Zakona o parničnom postupku ukoliko pojedina pitanja nije moguće riješiti prema pravilima izvanparničnog postupka. Nadalje propisano je isključenje javnosti u postupcima za prisilni smještaj, time da se isključenje javnosti ne odnosi na osobu o čijem se prisilnom smještaju odlučuje, osobu od povjerenja, zakonskog zastupnika, odvjetnika, centar za socijalnu skrb i voditelja psihijatrijske ustanove. Stavkom 2. kao novina, u odnosu na važeći Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, propisuje se postupak postavljanja sudaca koji sudjeluju u postupcima prisilnog smještaja. Propisano je da suce postavlja predsjednik Vrhovnog suda na vrijeme od 5 godina, vodeći pri tome računa o njihovoj sklonosti za potrebe osoba s duševnim smetnjama i njihovim znanjima iz područja forenzičke psihijatrije. Na taj način ostvarene su pretpostavke za specijalizaciju sudaca koji odlučuju o prisilnim civilnim i forenzičkim hospitalizacijama. Novina je u stavku 7. proširenje ovlasti suda tako da nije vezan samo mišljenjem liječnika psihijatra odnosno vještaka i da je ovlašten utvrđivati sve činjenice i izvoditi dokaze od važnosti za donošenje sudske odluke neovisno o prijedlozima stranaka. U tom smislu, posebice imajući u vidu i temeljna načela, ispunjava se jedna od generalnih mjera u izvršenju presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu *X i Y protiv Hrvatske* gdje je naglašena aktivna uloga suda u odlučivanju o pravima osoba s duševnim smetnjama. Nadalje, kao novina propisano je da djelomično lišenje poslovne sposobnosti ili oduzeta poslovna sposobnost osobe o čijem se prisilnom smještaju odlučuje nije zapreka da ona u okviru svoje očuvane sposobnosti poduzima radnje radi ostvarenja svojih prava čime se osigurava dodatna zaštita te se propis djelomično usklađuje sa člankom 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Članak 35.

Člankom 35. propisano je pokretanje sudskog postupka po službenoj dužnosti i postavljanje odvjetnika prisilno zadržanoj osobi u slučaju da ga ona ili osoba od povjerenja ili zakonski zastupnik nisu imenovali. Postupak se pokreće rješenjem. Pružanjem adekvatne pravne pomoći ojačati će se temeljna ljudska prava i procesna jamstva osobama s duševnim smetnjama.

Članak 36.

Članak 36. propisuje postupanje suca po primitku obavijesti o prisilnom zadržavanju. Sud je dužan odmah, a najkasnije u roku od 72 sata posjetiti i saslušati prisilno zadržanu osobu i voditelja odjela te vještaka psihijatra ukoliko je isti prisutan saslušanju. Saslušanju mora prisustvovati odvjetnik što je novina u odnosu na važeći Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, a uvedeno je radi zaštite prava prisilno zadržane osobe. Po saslušanju sudac donosi rješenje o otpustu ili rješenje o nastavku prisilnog zadržavanja u kojem slučaju će odrediti raspravu. Protiv rješenja o otpustu žalbu može podnijeti psihijatrijska ustanova, dok protiv rješenja o nastavku prisilnog zadržavanja posebna žalba nije dopuštena. Žalba psihijatrijske ustanove na rješenje o otpustu nema suspenzivan karakter kako se ne bi povrijedilo pravo osobe s duševnim smetnjama na jednakost oružja u skladu sa člankom 6. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Ukupno trajanje prisilnog zadržavanja koje uključuje zadržavanje određeno po psihijatru i nastavak prisilnog zadržavanja određenog po sucu može trajati najdulje 8 dana od odluke psihijatra o prisilnom zadržavanju.

Članak 37.

Članak 37. propisuje odredbe o pozivanju i prisustvovanju na raspravi, pribavljanju potrebnih obavijesti, mjestu održavanja rasprave te dužnosti čuvanja tajne o saznanjima sa rasprave. Propisano je obvezno sudjelovanje prisilno zadržane osobe ako to njezino zdravstveno stanje omogućuje kao i sudjelovanje zakonskog zastupnika, odvjetnika i voditelja odjela, dok po potrebi mogu biti pozvani i sudjelovati osoba od povjerenja i centar za socijalnu skrb. Nadalje, raspravi mogu prisustvovati i druge osobe koje se bave liječenjem ili zaštitom osoba s duševnim smetnjama, znanstveni radnici i osobe za čije je obrazovanje to potrebno (primjerice sudski savjetnici, specijalizanti i sl.) kao i dvije osobe koje odredi prisilno zadržana osoba. Za razliku od važećeg Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama koji je u članku 29. stavku 7. predvidio mogućnost održavanja rasprave u psihijatrijskoj ustanovi, ovim Zakonom u cilju pojačane zaštite osoba s duševnim smetnjama propisana je obvezatnost održavanja rasprave u psihijatrijskoj ustanovi. Tom odredbom osigurava se pravo osobe s duševnim smetnjama da sudjeluje u sudskom postupku koji se na nju odnosi sukladno pravnom stajalištu Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Shtukaturrov protiv Rusije*. Nadalje, odredbom se omogućava i izvršenje generalne mjere odluke Europskog suda za ljudska prava u predmetu *X i Y protiv Hrvatske* prema kojoj suci koji donose odluke koje imaju ozbiljne posljedice na privatni život pojedinca trebaju u načelu imati i osobni kontakt s tim osobama. Iznimno u naročito opravdanim situacijama sud može raspravu provesti na sudu, ako se sa time suglasi voditelja odjela. U odnosu na važeći Zakon u stavku 2. ostavljen je diskrecijski prostor sudu da može prema potrebi odrediti nezavisno vještačenje, dok to svakako mora na zahtjev osobe s duševnim smetnjama ili na zahtjev njezinog odvjetnika. Naime, praksa je pokazala manjkavosti u postupcima vještačenja, posebice što se odnosi na manje sredine u kojima su vještaci u pravilu zaposlenici psihijatrijskih ustanova, a jednako tako osim formalne zaštite prava radilo se i o vještačenjima koja u pravilu potvrđuju mišljenje psihijatra koji je donio odluku o prisilnom zadržavanju. Kvaliteta medicinskog pregleda odlučna je za zakonito provođenje sudskih postupaka sukladno članku 6. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljenih sloboda, dok je istovremeno sukladno članku 5. te Konvencije potrebno osigurati zaštitu osoba s duševnim smetnjama od proizvoljnog donošenja odluka o njihovoj slobodi. Predlagatelj smatra da zaštitu od objektivnog postupanja može osigurati sud i da je primjerenije da relevantne podatke sud dobije od liječnika koji je neposredno procijenio stanje osobe s duševnim smetnjama, dok je njoj uvijek osigurano pravo da zatraži nezavisno vještačenje koje će onda sud osigurati.

Članak 38.

Članak 38. propisuje primjenu odredaba Zakona o parničnom postupku u postupku izuzeća sudaca, zapisničara i vještaka psihijatra te primjenu Zakona o općem upravnom postupku u odnosu na izuzeće djelatnika centara za socijalnu skrb. Članak je u odnosu na važeći Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama nomotehnički poboljšani i ispravljen.

Članak 39.

Člankom 39. propisano je postupanje suda nakon zaključene rasprave, odnosno procedura donošenja odluke (rješenje) kao i njezin sadržaj. Sud je dužan odmah objaviti rješenje kojim odlučuje o otpustu prisilno zadržane osobe ili o njezinom prisilnom smještaju dok je pismeno rješenje dužan izraditi i otpremiti bez odgode, a najkasnije u roku od 8 dana od primitka obavijesti o prisilnom zadržavanju. Rješenjem sud određuje rok prisilnog smještaja u trajanju do 30 dana računajući od dana odluke psihijatra o prisilnom zadržavanju. Radi ujednačavanja prakse uputno bi bilo rješenjem odrediti krajnji rok, dok je svako eventualno ranije otpuštanje prisilno smještene osobe moguće prema odredbama o prijevremenom otpustu (članak 47. ovoga Zakona).

Članak 40.

Članak 40. propisuje postupanje psihijatrijske ustanove i suda kod odlučivanja o produljenju prisilnog smještaja. Postupak produljenja inicira psihijatrijska ustanova 7 dana prije isteka vremena prisilnog smještaja određenog u rješenju suda dok je sud dužan donijeti odluku prije isteka vremena prisilnog smještaja određenog rješenjem (članak 39. stavak 3. ovoga Zakona). Sud može prvi puta produljiti prisilni smještaj u trajanju do tri mjeseca računajući od dana isteka vremena određenog u rješenju o prisilnom smještaju, dok se svaki daljnji prisilni smještaj može produljiti na vrijeme do šest mjeseci.

Članak 41.

Odredbom članka 41. propisano je da rješenje kojim se određuje i produljuje prisilni smještaj te rješenje o otpustu mora biti obrazloženo i sadržavati pouku o pravu na žalbu. Nadalje propisan je krug osoba kojim se rješenje dostavlja.

Članak 42.

Odredbom članka 42. propisano je pravo na žalbu na rješenje o određivanju prisilnog smještaja, produljenje prisilnog smještaja te otpustu. Nadalje propisan je krug osoba koje mogu podnijeti žalbu, te rok za podnošenje žalbe i pravna priroda žalbe, odnosno njezina ne suspenzivnost.

Članak 43.

Odredbom članka 43. propisana je nadležnost za odlučivanje o žalbi, rok za odlučivanje o žalbi, odluke drugostupanjskog suda, rok za donošenje prvostupanjske presude u ponovljenom postupku, te dostava rješenja. Kao novina propisano je da drugostupanjski sud prilikom ukidanja prvostupanjskog rješenja može odrediti nastavak prisilnog zadržavanja osobe do donošenja novog rješenja prvostupanjskog suda. Ova odredba daje dodatno ovlaštenje sudu da u novoj fazi postupka ponovno odluči o prisilnom smještaju.

Članak 44.

Članak 44. propisuje izvanredni pravni lijek u postupku radi prisilnog smještaja.

Članak 45.

Odredba članka 45. propisuje postupak otpusta iz psihijatrijske ustanove dobrovoljno smještene osobe i osoba koja nije sposobna dati pristanak. Otpust tako smještenih osoba provodi se kao i postupak otpusta iz bilo koje druge zdravstvene ustanove. Izuzetak je u slučaju kada nastupe uvjeti za prisilni smještaj osobe koja je prethodno bila dobrovoljno smještena ili je smještena bez pristanka. U tom slučaju provest će se postupak propisan za prisilni smještaj.

Članak 46.

Članak 46. propisuje krajnje vrijeme u kojem prisilno smještena osoba s duševnim smetnjama mora biti otpuštena iz psihijatrijske ustanove.

Članak 47.

Članak 47. propisuje uvjete i postupak za prijevremeni otpust prisilno smještene osobe. Odluku o prijevremenom otpustu donosi voditelj odjela, te je o odluci potrebno bez odgode obavijestiti sud. Novina je da sud može rješenje o prijevremenom otpustu donijeti i po službenoj dužnosti i na prijedlog osoba iz članka 42. stavka 2. ovoga Zakona primjenjujući na odgovarajući način odredba članka 34-39. ovoga Zakona.

Članak 48.

Odredbom članka 48. propisan je postupak za osobu koju treba otpustiti iz psihijatrijske ustanove i koja se nije u stanju brinuti o sebi, a ne postoje ili nisu u stanju o njoj se brinuti osobe koje su to dužne po zakonu. U tom slučaju osoba će se zbrinuti prema odredbama posebnih propisa koji propisuje djelokrug rada centara za socijalnu skrb i uređuju pitanja socijalne skrbi.

Članak 49.

Članak 49. propisuje mogućnost privremenog izlaska prisilno smještene osobe koji se može odobriti radi pripreme za otpust.

Članak 50

Članak 50. propisuje izričitu primjenu odredaba Glave VII. prema neubrojivim osobama. Ostale odredbe ovoga Zakona prema neubrojivim osobama koje su počinile protupravno djelo primjenjuje se samo u slučaju kada odredbama Glave VII. pojedina materija nije propisana.

Članak 51.

Članak 51. propisuje pretpostavke za određivanje prisilnog smještaja nebrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu ili psihijatrijskog liječenja nebrojive osobe na slobodi koje liječenje predstavlja novinu. Prisilni smještaj nebrojive osobe odrediti će se ako postoji visok stupanj vjerojatnosti da bi ta osoba zbog težih duševnih smetnji zbog kojih je nastupila njezina neubrojivost mogla ponovno počinuti teže kazneno djelo i da je za otklanjanje te opasnosti potrebno njezino liječenje u psihijatrijskoj ustanovi. Psihijatrijsko liječenje na slobodi nebrojive osobe koja je počinila protupravno djelo određuje sud u kaznenom postupku kada su ispunjeni kriteriji za prisilni smještaj nebrojive osobe (postojanje teže duševne smetnja i vjerojatnost ponovnog počinjenja težeg kaznenog djela) ali je za otklanjanje opasnosti od ponovnog počinjenja težeg kaznenog djela dostatno liječenje nebrojive osobe na slobodi. Obvezno psihijatrijsko liječenje na slobodi kao sigurnosna mjera bilo je propisano i u članku 59. Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske („Narodne novine“ broj 53/91), a sada se ponovno uvodi zbog važnosti rehabilitacije i resocijalizacije osoba koje su ostvarile

protupravnu radnju u neubrojivom stanju a za otklanjanje opasnosti dostatno je liječenje na slobodi kao i zbog tendencije deinstitutionalizacije ustanova koje se provodi u cilju poboljšanja kvalitete usluga i kvalitete života osoba s duševnim smetnjama. Mogućnost određivanja liječenja na slobodi u skladu je i s člankom 19. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom jer se mjerom sprječava socijalna izolacija osoba s duševnim smetnjama.

Članak 52.

Odredba članka 52. propisuje trenutak započinjanja prisilnog smještaja neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu ili psihijatrijskog liječenja neubrojive osobe na slobodi. Isti započinje izvršnošću odluke suda (presuda) o određivanju prisilnog smještaja ili liječenja na slobodi (članak 554. stavak 1. Zakona o kaznenom postupku), odnosno donošenjem rješenja o izvršenju prisilnog smještaja prije pravomoćnosti (članak 555. stavak 4. Zakona o kaznenom postupku).

Članak 53.

Članak 53. propisuje obvezu prvostupanjskog suda koji je sudio u kaznenom postupku da svoju odluku (presudu i rješenje) bez odgode dostavi županijskom sudu nadležnom prema prebivalištu odnosno boravištu neubrojive osobe, kao i postupanje tog suda nakon primitka odluka. Županijski sud će roku od tri dana od primitka odluke prvostupanjskog kaznenog suda, rješenjem uputiti neubrojivu osobu u odgovarajuću psihijatrijsku ustanovu radi provođenja prisilnog smještaja ili psihijatrijskog liječenja na slobodi. Liste psihijatrijskih ustanova propisuje ministar nadležan za zdravlje. U stavicima 4., 5. i 6. propisuju se sadržaj rješenja, dostava te pravna priroda žalbe na rješenje koja nema suspenzivni karakter. U slučaju kada županijski sud koji je donio rješenje o upućivanju neubrojive osobe nije ujedno i nadležni županijski sud prema sjedištu odgovarajuće psihijatrijske ustanove, ustupiti će predmet nadležnom sudu.

Članak 54.

Članak 54. propisuje mogućnost da sud po prijedlogu ministra nadležnog za zdravlje donese rješenje o premještanju neubrojive osobe u drugu psihijatrijsku ustanovu. Ova mogućnost propisana je zbog primjerice sigurnosnih ili socijalnih razloga.

Članak 55.

Člankom 55. propisuju se obveze psihijatrijske ustanove u liječenju neubrojivih osoba na slobodi. Psihijatrijska ustanova dužna je izvijestiti sud o početku i tijeku liječenja, te o zaprekama u liječenju. Kada neubrojiva osoba bez opravdanog razloga ne započne liječenje na slobodi nadležni sud donijeti će rješenje o određivanju prisilnog smještaja neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu u trajanju od 30 dana. U slučaju da je unatoč liječenju došlo do pogoršanja njezinog zdravstvenog stanja sud će provesti postupak za prisilni smještaj neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu po odredbama za civilni prisilni smještaj (članci 34.-41. ovoga Zakona). Također je propisano da će psihijatrijska ustanova obavijestiti sud i u slučaju poboljšanja stanja neubrojive osobe u kojem slučaju će sud donijeti rješenje o prestanku psihijatrijskog liječenja neubrojive osobe na slobodi. Nadalje u slučaju da neubrojiva osoba nije započela liječenje na slobodi u roku određenom rješenjem suda sud će odrediti prisilni smještaj neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu u trajanju od 30 dana. Po proteku tog roka nastaviti će se psihijatrijsko liječenje neubrojive osobe na slobodi osim ako na prijedlog psihijatrijske ustanove sud ne donese rješenje o produljenju prisilnog smještaja.

Članak 56.

Odredbom članka 56. propisano je najdulje trajanje prisilnog smještaja nebrojive osobe u psihijatrijskoj ustanovi i psihijatrijskog liječenja nebrojive osobe na slobodi.

Članak 57.

Člankom 57. propisani su uvjeti za privremeni izlazak nebrojive osobe iz psihijatrijske ustanove kojeg odobrava psihijatrijska ustanova u slučaju da privremeni izlazak traje do 15 dana. O prvom izlasku i o izlascima u trajanju duljim od 15 dana odluku donosi sud koji može nebrojivoj osobi prilikom izlaska ograničiti kretanje ili kontakte, a sve u cilju otklanjanja okolnosti koje pogoduju ili poticajno djeluju na počinjenje novog kaznenog djela (zabrana napuštanja boravišta, posjećivanja određenih mjesta, te susreta i druženja s određenim osobama). Izvršenje mjera nadzire policija. Privremeni izlazak pridonosi njezinom liječenju i adaptaciji nebrojive osobe na povratak u svakodnevni život.

Članak 58.

Članak 58. propisuje način produljenja prisilnog smještaja ili psihijatrijskog liječenja na slobodi koji se pokreće na prijedlog psihijatrijske ustanove. Ukoliko psihijatrijska ustanova ne podnese prijedlog nebrojiva osobe se otpušta protekom roka na koji je prisilni smještaj određen, odnosno prestaje psihijatrijsko liječenje na slobodi. Odluku o produljenju uvijek donosi sud. Prijedlog za otpust iz psihijatrijske ustanove ili prestanak psihijatrijskog liječenja na slobodi mogu podnijeti nebrojiva osoba, zakonski zastupnik ili odvjetnik.

Članak 59.

Članak 59. propisuje postupanje suda u postupku odlučivanja o prijedlozima za otpust iz psihijatrijske ustanove odnosno prestanak liječenja na slobodi, produljenje prisilnog smještaja nebrojive osobe (na rok od jedne godine) ili produljenje psihijatrijskog liječenja na slobodi u kojim slučajevima se na odgovarajući način primjenjuju odredbe o postupku kod određivanja prisilnog smještaja civilnih pacijenata (odredbe članka 37. do 41. ovoga Zakona). Odmah po dovršetku postupka sud će donijeti rješenje o otpustu, produljenju ili zamjeni prisilnog smještaja, odnosno prestanku psihijatrijskog liječenja na slobodi. Rješenje u svakom slučaju mora donijeti prije isteka roka na koji je određen prisilni smještaj ili psihijatrijsko liječenje na slobodi. Stavkom 7. propisano je kome se rješenje mora dostaviti, a stavkom 8. krug osoba koje imaju pravo na žalbu.

Članak 60.

U Zakon je uveden novi termin „mjere prisile“ koji zamjenjuje neprihvatljiv termin „fizičke sile“, a izolacija je izostavljena s obzirom da je ona također jedna od mjera prisile. Stavak 1. propisuje da su mjere prisile sredstva i metode za fizičko ograničavanje kretanja i djelovanja osoba s težim duševnim smetnjama koje su prisilno smještene u psihijatrijskoj ustanovi. Stavkom 2. propisana je obveza ministru nadležnom za zdravlje da donese pravilnik o vrstama i načinu primjene mjera prisile.

Članak 61.

Stavkom 1. propisano je kada se mogu primijeniti mjere prisile. Primjena mjera prisile protektivne je naravi i moguća samo radi zaštite zdravlja ili života osobe s duševnim smetnjama ili druge osobe, a osnova za primjenu je postojanje neposredne opasnosti po navedena dobra koja proizlazi iz ponašanja osobe s duševnim smetnjama. Prema tome, primjena mjera prisile svedena je samo na sprječavanje konkretne opasnosti. U odnosu na važeći Zakon, izostavljena je indikacija za mjere prisile vezana uz oštećenje ili uništenje imovine. Stavkom 2. propisano je načelo minimalne restrikcije u primjeni mjera prisile, a

stavkom 3. propisano je da mjere prisile smiju trajati samo dok je nužno da se otkloni opasnost iz stavka 1. Stavkom 4. propisana je dužnost zdravstvenih radnika da prije primjena mjera prisile iskoriste metode de eskalacije (neprisilne mjere primjerice razgovor, uvjeravanje, premještanje na drugi odjel i slično). Odredba je usklađena sa člankom 3. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Članak 62.

Stavkom 1. propisano je da odluku o primjeni mjera prisile donosi psihijatar i nadzire njihovu primjenu. U odnosu na važeći Zakon, u stavku 2. je u iznimci kod donošenja odluke dodano da će psihijatar odmah po obavijesti da je nad nekom osobom s duševnim smetnjama primijenjena mjera prisile pregledati osobu s duševnim smetnjama i odlučiti o njoj daljnjoj primjeni, čime se povećava standard zaštite prava na slobodu, zaštitu od nehumanog i degradirajućeg postupanja iz članka 3. i 5. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Članak 63.

Odredbom je propisana obveza stalnog praćenja tjelesnog i duševnog stanja osobe s duševnim smetnjama prema kojoj su primijenjene mjere prisile od strane stručnog zdravstvenog osoblja.

Članak 64.

U odnosu na važeći Zakon propisano je u stavku 1. da će osoba s duševnim smetnjama, ako je to moguće s obzirom na okolnosti, biti upozorena na mogućnost primjene mjera prisile. Sukladno stavku 2. razlozi, način i mjera prisile te imena osoba koje su donijele odluku moraju se upisati u medicinsku dokumentaciju. Stavkom 3. propisan je krug osoba kojima će se dati obavijest o primjeni mjera prisile nad osobom s duševnim smetnjama. Stavak 4. propisuje dužnost psihijatrijske ustanove da dva puta godišnje obavijesti Povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama o ukupnom broju primijenjenih mjera prisile čime se ostvaruje veći stupanj nadzora nad primjenom tih mjera. Radi veće zaštite prava i interesa djece propisano je da je psihijatrijska ustanova dužna obavijestiti Povjerenstvo o svakoj primjeni mjera prisile prema djetetu.

Članak 65.

Odredbom je propisana dužnost službenih osoba Ministarstva unutarnjih poslova koje postupaju prema osobi s duševnim smetnjama da postupaju s posebnom pažnjom i štite dostojanstvo osobe s duševnim smetnjama.

Članak 66.

Člankom 66. propisuje se dodatna zaštita osobe s duševnim smetnjama prema kojoj su primijenjene mjere prisile. Osoba može zahtijevati da psihijatrijska ustanova obavijesti sud o primjeni mjera prisila, koji će ispitati opravdanost primjene mjera prisile u cilju zaštite osobe s duševnim smetnjama.

Članak 67.

Člankom 67. propisano je da socijalne ustanove u koje su smještene osobe s duševnim smetnjama moraju imati zaposlenog psihijatra da bi mogle primijeniti mjere prisile prema osobama s duševnim smetnjama. Mjere prisile mogu se primjenjivati pod uvjetima propisanim u glavi VIII. ovoga Zakona.

Članak 68.

U odnosu na važeći Zakon člankom 68. uvodi se potpuno novo rješenje u hrvatskom pravnom sustavu, u skladu sa člankom 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom te po uzoru na komparativna rješenja Austrije, Njemačke, Španjolske, Mađarske, Belgije, Nizozemske, Ujedinjenog Kraljevstva, Kanade, Australije i nekih saveznih država SAD-a. Naime, omogućava se svakoj osobi da za medicinske postupke prema ovom Zakonu ovlasti jednu osobu koja na to pristane, da kao osoba od povjerenja, u slučaju njezine nesposobnosti za davanje pristanka, daje pristanak ili isti uskratiti za pojedine medicinske postupke. Ovom zakonskom mogućnošću može se izbjeći nepotrebno stavljanje pod skrbništvo osoba s duševnim smetnjama samo radi potreba liječenja. S obzirom da se izjava daje za anticipirane postupke, to je zakonska mogućnost za davanje izjave dana svim osobama neovisno o tome da li u danom trenutku imaju dijagnozu duševnih smetnji. Stavkom 2. propisuje se obveza ministara nadležnih za pravosuđe i zdravlje da zajednički donesu pravilnik kojim će se propisati sadržaj obvezujuće izjave s pripadajućim obrascem, način njezinog davanja i opoziva, izmjena i dopuna te pohranjivanje i korištenje.

Članak 69.

Stavkom 1. propisana je primjena obvezujuće izjave, odnosno da se ista primjenjuje samo onda kada osoba koja ju je dala nije sposobna dati pristanak za medicinske postupke određene tom izjavom. Stavkom 2. propisan je obvezujući učinak za sve pružatelje medicinskih usluga koji primjenjuju medicinske postupke propisane ovim Zakonom.

Članak 70. stavkom 1. i 2. propisano je tko i kada može dati obvezujuću izjavu, odnosno koga se može ovlastiti tom izjavom. U stavku 3. propisano je ograničenje da osoba od povjerenja ne može svoju ovlast prenijeti na drugu osobu kako bi se spriječila zlouporaba obvezujuće izjave.

Članak 71.

Stavkom 1. propisano je da osoba koja je sposobna dati pristanak za medicinske postupke propisane ovim Zakonom u svakom trenutku može opozvati danu izjavu. Isključena je mogućnost povlačenja obvezujuće izjave od strane osobe od povjerenje u hitnim slučajevima. Stavkom 3. propisuje se da se obvezujuća izjava ne mora opozvati u slučaju dopune ili izmjena ako se ne mijenja osoba od povjerenja.

Članak 72.

Stavkom 1. je propisana prednost obvezujuće izjave pred odlukama zakonskog zastupnika obzirom da je ona izraz volje same osobe koja je tu izjavu dala i da kao takva ima prednost pred zamjenskim odlukama u skladu sa pravom svake osobe na samoodređenje. U stavku 2. propisana je iznimna mogućnost da u slučaju ako psihijatar smatra da odluke osobe od povjerenja nisu u skladu s dobrobiti osobe s duševnim smetnjama, ovlašten je obavijestiti nadležni centar za socijalnu skrb koji je ovlašten pokrenuti postupak opoziva pred nadležnim općinskim sudom. Radi se o izvanparničnom postupku. Stavkom 3. propisana je mogućnost donošenja privremene mjere za zaštitu interesa osobe s duševnim smetnjama do donošenja pravomoćne odluke suda u tom postupku.

Članak 73.

Odredbom su propisane okolnosti prestanka važenja obvezujuće izjave (smrt osobe koja je dala izjavu, smrt osobe od povjerenja, lišenje poslovne sposobnosti osobe od povjerenja, opoziv obvezujuće izjave, odluka suda).

Članak 74.

U odnosu na važeći Zakon promijenjen je naslov Glave tako da se naziv odnosi samo na Povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama jer je zaštita njihovih prava predmet ovoga Zakona te su izostavljene psihijatrijske ustanove. U stavku 1. određena je nadležnost ministarstva pravosuđa da osnuje Povjerenstvo. Razlog prebacivanja nadležnosti za osnivanje Povjerenstva iz ministarstva zdravlja u ministarstvo pravosuđa je u činjenici da je Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom (članak 1. stavak 2.) u cijelosti napušten medicinski pristup prema osobama s invaliditetom, a to je i većina osoba s duševnim smetnjama, te zamijenjen pravnim i socijalnim modelom koji naglašava zaštitu prava osoba s duševnim smetnjama. Na taj način osobe s duševnim smetnjama postaju subjekti prava, a ne samo objekti čime se otvara prostor za njihovom većom zaštitom kao i jačim integriranjem u život zajednice. Na ovaj način Republika Hrvatska pokazala je da vodi računa o promjeni paradigme u pristupu prema osobama s duševnim smetnjama. U stavku 2. određene su ovlasti Povjerenstva.

Članak 75.

Člankom 75. propisan je sastav i imenovanje predsjednika i članova Povjerenstva. Nadalje stavkom 3. propisano je donošenje poslovnika o radu povjerenstva, dok je stavkom 4. propisano da administrativne poslove za Povjerenstvo obavlja ministarstvo nadležno za pravosuđe.

Članak 76.

Člankom 76. propisana je obveza Povjerenstva da obilazi ustanove radi provjere uvjeta i načina provođenja zaštite i liječenja osoba s duševnim smetnjama kao i obveza sastavljanja izvješća o obilasku i dostava izvješća ustanovi u kojoj je obilazak obavljen, tijelu nadležnom za nadzor ustanove, podnositelju prijave i osobi s duševnim smetnjama. U slučaju da je utvrđena povreda zakona stavkom 3. propisana je obveza Povjerenstva da o povredi zakona obavijesti nadležno tijelo i nadležnu komoru. U stavku 4. propisana je obveza čuvanja tajne za sve članove Povjerenstva, dok je u stavku 5. propisano da se sredstva za rad Povjerenstva osiguravaju u državnom proračunu.

Članak 77.

Člankom 77. propisano je tko provodi inspekcijski nadzor nad provedbom ovoga Zakona.

Članka 78.

Člankom 78. propisane su prekršajne odredbe za postupanja protivna ovom Zakonu. Za prekršaj se mogu kazniti psihijatrijske ustanove te njihove odgovorne osobe, kao i fizičke osobe čijom radnjom su ostvareni prekršaji. Zbog veće zaštite prava djece udvostručen je iznos novčanih kazni u slučaju kada je prekršaj počinjen od strane psihijatrijske ustanove i njezine odgovorne osobe te fizičke osobe čijom radnjom je prekršaj počinjen na štetu djeteta.

Članak 79.

Ovim se člankom propisuju obveze nadležnih ministara da u propisanim rokovima donesu podzakonske akte i provedbene propise, kao i obveza imenovanja Povjerenstva za zaštitu osoba s duševnim smetnjama te donošenje poslovnika o radu Povjerenstva.

Članka 80.

Ovim člankom propisana je primjena provedbenih propisa donesenih na temelju važećeg Zakona koji ostaju na snazi do donošenja novih.

Članak 81.

Ovim člankom propisana je primjena odredbi važećeg Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama („Narodne novine“ broj 11/97, 27/98, 128/99, 79/02) za postupke prisilnog zadržavanja i prisilnog smještaja, produženja i otpusta iz psihijatrijske ustanove koji su u tijeku. U odnosu na navedene postupke dana je mogućnost revizije čime je omogućena jedinstvena primjena prava od strane Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Revizija je moguća samo u odnosu na odluke u kojima je stranka podnijela žalbu protiv prvostupanjske odluke i u kojima je drugostupanjska odluka donesena nakon stupanja na snagu ovoga Zakona. Postupak po izvanrednim pravnim lijekovima u građanskom procesnom pravu u suštini je novi postupak. Nadalje na postupak produženja prisilnog smještaja te otpusta koji je pravomoćan na temelju odredbi važećeg Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama primjenjivati će se odredbe ovoga Zakona nakon njegovog stupanja na snagu.

Odredbe glave VII. ovoga Prijedloga Zakona kojima je propisan postupak prema nebrojivim osobama na odgovarajući će se način primijeniti u izvršenju odluka donesenih prema nebrojivim osobama na temelju Zakona o kaznenom postupku („Narodne novine“ broj 110/97, 27/98, 58/99, 112/99, 58/02, 143/02 i 115/06) i Zakona o kaznenom postupku („Narodne novine“, broj 152/08., 76/09., 80/11., 91/12., 143/12., 56/13. i 145/13.).

Članak 82.

Državno povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama osnovano pri Ministarstvu zdravlja nastavlja s radom do osnivanja novog Povjerenstva pri Ministarstvu pravosuđa

Članak 83.

Propisana je obveza za psihijatrijske ustanove da u roku od 30 dana od stupnja na snagu ovoga Zakona obavijeste Pravobranitelja za osobe s invaliditetom o svim osobama s težim duševnim smetnjama koje su se na dan stupanja na snagu ovoga Zakona zateknu u psihijatrijskoj ustanovi na temelju pristanka zakonskog zastupnika, a kako bi Pravobranitelj za osobe s invaliditetom provjerio opravdanost smještaja bez pristanka kada je pisani pristanak za smještaj dao zakonski zastupnik.

Članak 84.

Člankom 84. propisan je prestanak važenja Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama („Narodne novine“ broj 11/97, 27/98, 128/99, 79/02).

Članak 85.

Propisuje se stupanje na snagu Prijedloga Zakona.